ԺԹ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4884 2/15 ՄԱՐՏ 1902 ՇԱԲԱԹ 5 ԶԻԼՀԻՃՃԷ 1319 ԺԹ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4884

درعلیه‌ده غلطه‌ده (آره‌وك) غزته‌سی اداره‌خانه‌سنه

ՊՈԼԻՍ Ղալաթիա, Նորատունկեան խան

Les annonces sont reçues
à la Direction du Journal "AREVELK„
Galata, CONSTANTINOPLE.

"Նամակ կամ որ եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

20 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական

20 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ եւ գաւառներու համար	տարեկան	140 Ղշ.
» » »	վեցամսեայ	70
» » »	եռամսեայ	40
Օտար երկիրներու համար	տարեկան	40 Ֆր.
» » »	վեցամսեայ	20

Դրամի փոխարէն փօսթայի փուլ կ'ընդունուի, 110 դրուշի փուլը 100 դրուշի հաշուով:

Ներքին թղթատարի ծախքը բաժանորդաց կը վճարուի:

Ծանուցման համար պէտք է դիմել ուղղակի Խմբագրութեան:

ԱՋ ՈՒ ՁԱԽ

ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Մայր Աթոռոյ տաճարնին, ու մասնաւորապէս սա [illegible] նկարներով, քանդակներով, կոնդակներով ու յօրինուածներով ծանուցեալ պատկերազարդ Աստուածաշունչին տպագրութեան վիճակը քի՛չ տարօրինակներէն չէ՛ պատահողութեանց: Կաթողիկոսանիստ այդ մեծատարած ու մեծա[illegible] վանքը չէ կրնար կոր տպարան մը մատակարարել, և տպարան մը մատակարարելու անկարող ըլլալուն՝ չի կրնար կոր գլուխ հանել տպագրութիւնը այդ Աստուածաշունչին, որուն գաղափարը յղացուելէն, որուն համար դրամ հաւաքուելէն մինչեւ այսօր ամիսները տասնեակներով է որ անցան:

Կը գուշակեմ անցեալ օրուան Արեւելք. «Մայր-Աթոռի ամսաթերթը» — գրուած էր,— լոյս չէր տեսած վեց ամիսէ ի վեր. դժգոհութիւն տեղի բերելով տուեալ մամուլին մէջ: Փարատուածի մէջ հազիւ հրատարակ եղած են սակաւաթիւ նոր ամիսներու միացեալ համարները, որոնք պատկերազարդ Աստուածաշունչին վրայ բան չեն խօսիր: Ասիկա մեծ չէ՛ իր տեսակին մէջ, և նոյն իսկ տեղական մամուլը, պարբերաբար արձագանգ կ'ըլլայ Էջմիածնայ տպարանին այդ անհամար ձախ կացութեան նկատմամբ յայտնուած դժգոհութիւններուն:

Տարօրինակ բան չէ սակայն. ի՞նչ կ'ընեն այդ մարդիկը: Միակ տպարան մը մատակարարութեան մէջ Թերեւս, և ան ալ ներքնական բաւական լայն միջոցներ ունենալով, քիչ մը հոգածութեան անընդունելի կ'երեւայ: Եւ քանի որ անդին հազարաւոր ու հազարաւոր մանէթներ կը ծախսուին նորոգելու և կամ հիմնովին վերաշինելու համար կարգ մը վանքեր՝ առանց մեծագոյն մասը, գլխաւորապէս անկարեւոր վայրերու մէջ գտնուելնուն, ո՛չ մէկ [illegible] օգուտ պիտի կարենան ունենալ հասարակութեան:

Բայց կ'երեւայ թէ Էջմիածնայ մէջ ո՛չ ոք ուշադրութեան արժանի կը դարձնէ այս բացայայտ իրողութիւնը: Վանքերը կը շտապուին անընդհատ, մենաստանները կը նորոգուին շարունակ, և ոչ ոք կը մտածէ թէ տասնըմէկ կարեւորագոյն մէկ մասը վաղը միւս օր կ'առաջնորդեն անկեղանոցներ պիտի դառնայ, պատսպարելու համար կարգ մը ապիկար, մակաբոյծ, ծոյլ ու անպէտ միաբաններ՝ որոնցմէ շատ կը պարունակէ տաւաղոյ կղերը, և որոնք անկարելի է թէ իրենց տաղանդին դերը ունենան վանքերու այդ նորոգութեան գործին մէջ:

Անդին, տպարանը երկար վրայ կը մնայ, տպարանը կը քայքայուի ո՛չ թէ միայն տաղագրել Աստուածաշունչը, այլ մինչեւ իսկ Մայր Աթոռի պաշտօնական ամսաթերթը ապրեցնել չկարենալու ամօթին: Եւ ոչ ոք կը խորհի թէ այս պարագաներու ու միանգամայն քաղաքական իրողութիւնը պատասխանատուութիւն մը չէ՛ կրնար ունենալ Էջմիածնայ վանքին համար:

* * *

Նմանօրինակ բաղդի մըն ալ արժանաւոր է Էջմիածնայ տաճարին պատկերազարդ Աստուածաշունչը, որ ամիսներ, տարիներ ձգձգուելէ վերջ միայն կրցած է տպարանի երես տեսնել, և ան ալ [illegible] անկատարութիւններու մէջ: Պէտք էր կը դնէ Օ. Մանեան Սրբազան, որ այն տասն իբր ալ [illegible] Էջմիածնայ [illegible] կը յայտնուի ժամանակին Կաթողիկոսին կողմէ, և կ'որոշուի կարելի եղածին չափ շուտ տպագրութեան սկսիլ: Բայց ո՞ւր պիտի տպուի: Տպարանապետ Հայր Սուրբը որ խորհրդակցութեան կանչուած էր այդ առթիւ, կը յայտարարէ թէ անկարելի է վանքին մամուլով ձեռնարկել տասնեակ հազար գործի մը տպագրութեան:

Նորէն վարանում: Մէկ կողմէ Աստուածաշունչի հայ տպագրութեան մը պէտքը զգալի դարձած է, միւս կողմէ ալ տպագրական մամուլի մը անհրաժեշտութիւնը բաւական կարեւոր գումար մը կուլ կը սպառնայ: Վերջապէս կը հաւանին զիջողութիւնը յանձն առնել, ու կը գրեն [illegible], Սահակեան Խորէն Սրբազանին, որպէս զի լաւ մամուլ մը գնէ Էջմիածնայ տպարանին համար: Սահակեան քանի մը օրինակներու պատկերներ կը ղրկէ. մէկ հատը կը հաւնուի, և տասնուան մէկը տպագրական մամուլ մը իր բոլոր կողմերով կը հասնի Էջմիածին:

Բայց այն ատեն նոր անպատեհութիւն: կը քննեն, կը չափեն ու կը հասկնան որ տպարան անուանով կոչուած շէնքը շատ հեռու է այդ անունին արժանի բան մը ըլլալէ, և թէ բերուած մամուլին մէ՛ միայն կէս ծառայութիւնը պիտի բաւէ զոյն կոր ծածկելու. գրեթէ նոր տպարան դարձնելու: Կրկին ժամանակի կորուստ: Աստուածաշունչը տպելու համար մամուլի մը պէտք եղած էր, և մամուլն ալ իր կարգին ընդունելու համար տպարան մը կը պահանջէ: Կը համակերպին, ու ժամանակին հետ տպարանը կառուցանելով Աստուածաշունչին տպագրութեան կը սկսուի:

* * *

Հիմա, այս պատկերազարդ նոր Աստուածաշունչին համար այդ դժուարութիւնները չկան, տպարանն ալ տեղն է, մամուլն ալ: Երկու բան միայն կը պակսին,—կարող տպարանապետ մը և խիստ հսկողութիւն մը: Թող գտնեն ասոնք ալ, թող չթերանան երկարօրէն մէջ, և ամէն բան սքանչելի ընթացքով մը կը քալէ:

Քանի որ առաջուց բաւական դրամ հաւաքուած է այդ Աստուածաշունչին տպագրութեան համար, քանի որ շատեր, գլխաւորապէս քահանաներու, վարդապետներու, և ամէն աստիճանէ քաղաքացիներու հրաւէրին վրայ առաջուց վճարած են անոր փոխարժէքը, Էջմիածնայ վարչութիւնը անպատճառ և կարելի եղածին չափ շուտ պէտք է ընէ այդ կարգադրութիւնները:

Մարդիկը դրամ տուած ըլլալով իրաւունք ունին քիչ մը անհամբեր ըլլալու:

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԶԻԿԶԱԿ ՆՈԹԵՐ

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՑ

«Վաղուան գրականութեան» հարցը,— որ այնչափ մը քիչ արդիւնք ունեցաւ, որչափ շատ [illegible] քաշքշուքներ,— վճռապէս ապացուցանեց մեզի թէ, [illegible] գրականութիւնը բաւական [illegible] ունենք հանելիք, անոր մասին վճռականութիւններ ընելու և ուղղութիւններ ճշդելու համար:

Եւ ի՛նչ բան որ ամէնէն աւելի [illegible], եղած է [illegible] վճռականութիւններէն. գաւառական գոյ կամ անգոյ գրականութեան մը խօսքն էր, որուն ի՛նչ ըլլալը կը կարծէի թէ ամէն ոք մինչեւ այսօր հասկցած չէ, որովհետեւ այդ գաւառական գրականութեան ըսածները, գաւառցի Թղթակիցներու առաքածներով ղրկած տառերով, Թղթակիցներ և վար ժողովուրդ. կանայքներու պատմութիւնները չէր պատմեր:

Իբր գաւառ գրականութեան ծաղիկ, գաւառը շատ փոքր փունջ մը միայն կազմած էր հայ գրականութեան համար, ու տարր համար էր որ մինչ անհրաժեշտ կը Պոլս գաւառային գրականութիւն մը ներկայ կամ ապագայ գոյութեան խօսքը:

Սակայն ասիկա տանելի գաւառից, երբեք ուրանալ չէր այն քանի մը ճշմարտապէս գաւառային ու բնորոշիչ գրողներու գործը, որոնք ամէնէն աղուոր ծաղիկները բերած են մեր գոյութիւն ունեցող քիչ կամ շատ գրականութեան:

* * *

Զուարթ շրջանէ անցնելով, Վահան Թ-ութիւնեանի «Երկու Տնունդներ»,— Գաւառի կեանքէն առնուած պատկեր մը, ազնիւ վրձինով մը նկարուած,— Մասիս վերջին Թիւին մէջ:

«Մերունկին խղճահարութիւնը»ն «Գրական մրցանակին արժանանալէն ետքը» «Երկու Տնունդները» նշանակութիւն մը ունին մեր գրականութեան համար:

Ասոնց համար, հրաշակերտներ են ըսելու չափ չպիտի յափշտակուիմ, ոչ ալ անոնց հեղինակը պիտի ուզէր ունենալ յաւակնութիւնը, այդ տեսակ բաներ արտադրած ըլլալու: Բայց առանց տարր, գաւառի կեանքէն առնուած այդ երկու պատկերները, բան մը ունին իրենց մէջ, որ լաւ գաղափար մը կու տան գաւառի գրականութեան վրայ:

Առանձին տան մը՝ ուր գաւառի մէջ [illegible] ամէն մարդ,— մէջտեղ [illegible] Թլկատինցին և իր ընկերները.— Խնդիրը տեսած է անդամներ խենթ բաներ մտածելու,— որոնք չեն կրնար երբեք գրողի պատիւ մը բերել իրենց — «Երկու Տնունդները» և «Մերունկին խղճահարութիւնը» կրնան գեղեցիկ օրինակներ համարուիլ գաւառական գրականութեան մը, որ մշակուելով կրնայ օր մը զարգանալ:

Գրականութեան մէջ, կամ գաւառի գրականութեան համար,— քանի որ պէտք է անպատճառ զանազանութիւն մը դնել,— նոր շաւիղ մըն է մշակումը այդ գրական ճիւղին, այդ գրական նոր ճամբուն, որ պէտք եղածին պէս տալ ապրուելով, կ'ըլլայ շատ ճոխ ու անգին գանձերով լեցուն գրականութեան մը:

Գաւառը գրական ամէնէն աղուոր գոհարները կը պահէ իր ծոցին մէջ, գրական այնքան աղուոր գոհարներ, որչափ երբեք չի յուսացուիր գտնուիլը հոն:

Գաւառի մէջ, բոլոր անոնք՝ որոնք գրականութիւն ընելու կոչումը կը զգան իրենց մէջ, պէտք է բան մը կ'ընեն [illegible] իւրաքանչիւր գրական այդ ճիւղին մշակման:

Քիչ մը մեկնիլ ձգելով սա [illegible], և դեռ չեմ գիտեր ինչպիսի աւելորդ յաջողութիւնները, ճշմարտապէս պատուաբեր գործ մը կատարած կ'ըլլան գաւառի գրողները, մշակելով գաւառական լուրջ գրականութիւն մը, փոխանակ օրերով ամիսներով զբաղելու և [illegible] լեցնելու [illegible] քուռակին ատակելուն, [illegible] պարզ [illegible], որոնք չեն կրնար գրողի պատիւ բերել իրենց անուանին:

ՆՈՒԱԲ ԱՐՄԷՆ

Գ. Կ. խիստ դատապարտելի է:

[illegible] մը ունէինք տեսնելով կ'ըսէ:

Եթէ իր կէս [illegible] խմէ, մէկ այլ մը պէտք ունենայ [illegible]:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ է այս հիւանդութեան պատճառը, վասն զի պէտք է ընդունիլ որ գիրութիւնը հիւանդութիւն մըն է: Մարդուս միջոցին եկած [illegible] պատասխանն է թէ շատակերութենէ առաջ կու գայ ան:

Ասիկա ճիշդ է շատ մը պարագաներու մէջ: Անուրանալի է որ մէկը եթէ [illegible] թողուի, իր ծանրութենէն կը կորսնցնէ: Սակայն այս կէտին վրայ դէր մը հարցուցէք, խնդրոյն պիտի բարկանայ, դ'ըսէ. «Ո՛չ շատ կ'ուտեմ. Բայց, պարզ, հազիւ թէ անօթութենէ չմեռնելու չափ կ'ուտեմ Թռչուն մը կերածին չափ»: Գտրիկ թռչուն մը կ'ուտէ երբեմն հասուն մարդու չափ և բնականաբար իր կազմուածքը կ'անէ: Ընդհանրապէս հասարակ գաղափարը չի գիտեր թէ (գիրութիւնը ու հասարակ նորոգութեան հիւանդութիւն մըն է) մարդուս օրգանը [illegible] չափը քիչ բանի մէջ կը կայանայ:

Գէրերն ալ կ'անդրադառնան սա պարագային թէ իւղը, այս անդրդուն պահեստը որ արդէն անբաւական կերպով կը սպառի, առաջ կու գայ ոչ միայն ներմուծուած իւղոտ կերակուրներէն, այլ նաեւ մեծագոյն մասամբ իւղի փոխուելէն ջրածնակայրերու (hydrocarbonées) նիւթերու, այսինքն [illegible] բուսական [illegible], օսլայի, շաքարի, ալիւրի իր ամէն ձեւին տակ, գարեջուրին որ շատ մը պարագաներու մէջ գիրութեան ամենէն ուղիղ պատճառներէն մէկն է: Բուսապաշտական (albuminoïdes) նիւթերը ինչպէս հաւկիթը, միսը, իրենք ալ դէրն չեն այս իւղի փոխանցուելէն: Ամէն ներմուծուած կերակուրի աւելորդ մասը, որուն խնդրոյն չի կրնար օգտակար ըլլալ, կ'որոշուի իւղի ձեւին տակ կուտակուիլ հոն, ուր տեղ կայ, մորթին տակ, գործարաններու և նոյն իսկ ամէնէն կարեւոր գործարաններուն մէջ, կը նեղէ անոնց պաշտօնը կատարումը և նոյն իսկ երբեմն բոլորովին կ'արգիլէ:

Երբ նկատի առնենք սա պարագան թէ օրական 5 կրամի յաւելուած մը կը բաւէ տարին տարուան մէջ մարդու մը ծանրութիւնը 20 քիլօկրամ աւելցնելու, այն տանելու պիտի զարմանանք, տեսնելով գէրերը, որոնք կը շարունակեն աւելի ծանրանալ, հակառակ իրենց սաստիկ չափաւոր սնունդին: Ուստի կարգ մը բուժման դրութիւններ կան, որոնք մեծագոյն մասամբ սնունդի դեկման վրայ հիմնուած են: Գրեթէ ամէնքն ալ կը յանձնարարեն հեղուկներու քիչ գործածութիւնը և մսի գործածութիւնը առանց իւղի, որովհետեւ մարդ չի կրնար բովանդակ կեանքին տեւող կերակուրներէն հրաժարիլ, ինչպէս միսը և հաւկիթը:

Լաւ սնունդ առնելը ընդհանրապէս քիչ հասկցուած է. լաւ սնունդ առնելը չէ նշանակեր մեծ քանակով կերակուրներ ներմուծել և ոչ ալ հաղուագիւտ աւելորդներ փնտռել, այլ կը նշանակէ, որքան որ կարելի է, իր ծախսը և մասալը հաւասարակշռել: Մասալը կերակուրներն են՝ որոնք լաւ ընտրուած, պէտք եղած համաձայն սահմանուած և լաւ պատրաստուած պաշարի մէջ պատրաստուած պէտք է ըլլան, մարսողութեան դիւրութեան համար. [illegible] հիւանդութիւններուն: Մարմնոյ և մտքի աշխատութիւնը ծախսը կը կազմեն, որով մարմնոյ հաւասարակշռութիւնը կը պահուի:

Սննդառութեան այս կերպը հաստատուած կերպով [illegible] թէ գիրութիւնը յաղթելու, [illegible] և այս տեսակ հիւանդութեանց նման [illegible] տալը, [illegible] ներդաշնութեան յամրացման հետեւանքն է, վասն զի դէր մը չի կրնար իր հաւասարակշռութիւնը գտնել. ոչ միայն իր մուտքը շատ է, այլ և իր ծախսը համեմատաբար խիստ քիչ: Իր անբնական գիրութեան հետեւանքով գէր մարդը շատ կը յոգնի, բոլոր գնդերային աշխատութիւնները իրեն ծանր կու գան: Մարմնական շարժումը աշխատութիւնը իր բուժման ամենէն կարեւոր կէտերէն մէկն է: Հետեւաբար, չափաւորութեամբ ուտել և կանոնաւոր մարմնամարզը գիրութեան դարմանելու հիմն է: Վերջերս գտնուեցաւ դեղ մը՝ որուն ազդեցութեամբ իւղը մէկ քանի շաբաթուան մէջ կը հալի, բայց այս դարմանը սա անյարմարութիւնը ունի որ իր ազդեցութեամբը իւղը կը հալեցնէ, բայց միւս կողմէ գնդերները և սիրտը միեւնոյն ժամանակ կը հալին. գիրութեան բուժումը չի կայանար ի միաս գնդերային դրութեան նիհարնալուն մէջ:

Ա. Հ.

ՇԱՄԱԽԻ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՄԷՋ

Այն, ինչ ենթադրում էր 1860 թուականին նշանաւոր գիտական Աբիխ, այսօր կատարուած է: Նա, քննելով 1859 թուականի երկրաշարժի հետեւանքները, իր մի զեկուցման մէջ յայտնեց, որ Շամախին մի օր հիմնայատակ կը քանդուի երկրաշարժից:

Այդ օրը անցեալ յունուարի 31 ն էր: Լրագրական տեղեկութիւնները միաբերան վկայում են, որ Շամախին այլ ես չը կայ: Աւերակների մի տխուր կոյտ—ահա ինչ է մնացել Շիրվանի մայրաքաղաքից: Ի՞նչ կը լինի ապագայում, արդեօք նորից բնակութիւն կը հաստատուի աւերակների վրայ, թէ անթիւ դարեր փորձերից խրատուած ժողովուրդը կը թողնէ իր հողն ու ջուրը ու կը գնայ մի ուրիշ տեղ ապրելու,—մենք չը գիտենք: Օրվայ տխուր և սարսափելի իրողութիւնն այն է, որ կովկասեան նշանաւոր, իր հնութեամբ պատկառելի մի քաղաք ջնջված է մարդկային բնութեան տեղերի ցուցակից:

Շամախին կովկասեան ամենահին քաղաքներից մէկն է: Բայց թէ ե՞րբ է նա հիմնվել—հաստատապէս յայտնի չէ:

Կիրակոս Գանձակեցին, Ը. դարի պատմիչ, մի տեղ ասում է, թէ Խազրաց Զաբուլթագան թագաւորը իր Շ-թ որդու անունով վեց քաղաք շինեց. Շաթար, Շամքոր, Շաքի Շիրուան, Շամախի, Շաբարան: Այս Զաբուլ կամ Զաբուլթագանի և նրա որդի Շ-թի մասին երկար պատմում է Մովսէս Կաղանկատուացին իր «Աղուանից Պատմութեան» մէջ: Այդ ժամանակի Աղուանից կաթողիկոսն էր Վիրոյ, որ շատ գիրքեր թողեց Շաթի ձեռքից:

Եթէ հաւատ ընծայենք այս տեղեկութիւններին, պէտք է ենթադրենք, որ Շամախին, ուրեմն, հիմնված է եօթներորդ դարում: Բայց շատ հաւանական է, որ Կիրակոսի հաղորդածը մի աւանդութիւն է միայն. իսկ ուրիշ գրաւոր տեղեկութիւններ մենք չունենք. բայց գուցէ նրանից, որ Շիրուան անունը յիշատակուած է Մ. Խ. վերագրվող աշխարհագրութեան մէջ: Որ Կիրակոսի հաղորդածը, պատմական հիմք չունի, կարելի է եզրակացնել նրանից, որ Շաթ անունից չէին կարող առաջանալ Շամախի, Շիրուան անունները:

Կովկասի մասին գրողներից մէկը Իվան Շոպէն հետեւեալ ենթադրութիւններն է անում Շիրվան և Շամախի անունների մասին. առաջինը, ասում է նա, համարում են առաջ եկած Շիրվան բառից, որոնք նշանակում են «առիւծների երկիր», յիշելով այն բանի վրա, որ Շիրվանին շատ մօտ է Կուրի շատ ահռելի և եղէգնով պատած գետաբերանը, ուր հին ժամանակներից առիւծներ էին գտնվում: Ինքը, Շոպէն, աւելի ճշմարտանման է համարում, որ Շիրվանը կոչված լինի «Սա իր վան» բառերից, որոնք նշանակում են «Իրենց երկիր»: Իսկ թէ ո՛վքեր էին այդ Իրենք,—այդ չէ ասում: Գալով Շամախուն, նա գտնում է այսպիսի բացատրութիւն—«Սամագզա», այսինքն մագերի (մոգերի) տեղ, մի բան, որ ենթադրել է տալիս թէ այդտեղ եղել է կրակապաշտութիւն: Նոյն անունը կարելի է հասկանալ և այսպէս—«Համ-գա» այսինքն արեւելքն երկրպագելու տեղ:

Վերջապէս յիշատակենք և այն, որ Պարսից Կօբադ Շահի որդին, Խոսրով Անուշիրվանը (նշանակում է «անմահ հոգի») Դերբենդ քաղաքի կառուցանողն է և աւանդութիւնը պատմում է, թէ Շիրվանի երկիրը նրանից է առել իր անունը (Զ. դար):

Այսքան մասին է այդ երկրի անցեալը:

Ութերորդ դարի կէսից Շիրվանը ընդունեց մահմեդականութիւն: Այդ ժամանակից էլ Շիրվանի տէրերը սկսում Շիրվան Շահ անունը. նրանց իշխանութիւնը տարածված էր Բագուի վրայ էլ և հասնում էր Կովկասեան սարերին: Կովկասի արեւելեան մասում Շամախին նշանաւոր դեր է կատարել: Կորցնելով իր անկախութիւնը, Շիրվանը մտաւ Պարսկաստանի իշխանութեան տակ. ԺԶ. դարում Շամախին նուաճվեց, ապա նորից անցաւ Պարսկաստանին: ԺԷ. և ԺԸ. դարերում Շիրվանը մի ուժեղ խանութիւն էր, որ իբրեւ Պարսկաստանի սահմանագլուխ շատ կարեւոր դեր էր խաղում: Շամախին այդ միջոցներում մի խոշոր առեւտրական կենտրոն էր, ուր հաւաքվում էին ապրանքներ արեւելքի բոլոր կողմերից: Այդ առեւտրական նշանակութիւնը բարձրացաւ մանաւանդ այն ժամանակից, երբ Ռուսաստանը սկսեց քաղաքական և առեւտրական շահերի համար մտնել Պարսկաստան: Շամախին էր այն կենտրոնը, ուր գալիս էին ռուս վաճառականները. այդ տեղով էր անցնում միակ յարմար ճանապարհը, որ տանում էր դէպի Ռուսաստան: Աբրահամ կաթողիկոսը նկարագրում է Շամախու մեծ առեւտրական ճանապարհը, որ անցնում էր Մուղանի դաշտով, դէպի Պարսկաստան:

Առաջին անգամ Շամախին Ռուսները հպատակեցրին յաջողեց 1796 թուին: Բայց վերջնականապէս Շամախին անցաւ Ռուսներին 1805 թուականի դեկտեմբերի 25ին:

Հայերը Շիրվանում բնակութիւն են հաստատել շատ հին ժամանակներից: Զարմանալի է մնալ, որ Շիրվանը հին Աղուանից երկրի մի մասն է:

Ինչպէս ասացինք, Շամախին մի շատ նշանաւոր առեւտրական կենտրոն էր Կովկասի արեւելեան մասերում. այդպիսի մի կենտրոն չէր կարող չը գրաւել Հայերին, մանաւանդ երբ նրանք հնարաւորութիւն ունէին վաճառականութեան մէջ գտնել իրենց բարեկեցութիւնը: Շիրվանի և մանաւանդ Շամախու հայ ազգաբնակութիւնը այնքան աչքի ընկնող թիւ էր կազմում ԺԷ. դարում, որ Եզուիտները Շամախում քարոզչական կայան հաստատելու հարկ համարեցին:

Բայց Շամախուն իր այդքան երկար կեանքի ընթացքում չէր վիճակված մի խաղաղ ու հանգիստ կեցութիւն:

Բազմի արշաւանքներից, Շամախին աւերել է իր [illegible] դրութիւններ: Դրանցից [illegible] Վերջնական [illegible] դժբաղդութիւնը: Բայց [illegible], մարդկային, ո՛չ մի այժ

ԺԻՒԼ ՄԱՐԻ

ՌՈԶ—ՄԱՆՈՆԻ ՎՐԷԺԸ

Բ

ԱՆԴՐՇԻՐՄԻ ՁԱՅՆԸ

—Լաւ է կ'ընդունի՞ս իմ առաջարկս:

—Միթէ՞ կ'ուզէիր որ պէտք մերժէի:

—Բաղդաւորութեամբ պիտի [illegible] այս գործը:

—Գէթ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ... բայց [illegible] աւելցնելու թէ ինէ կախեալ չունի քու [illegible] ձեռքը բերելու դ ըլլայ:

—Հապա ո՞րմէ կախեալ ունիս:

—Նոյն իսկ քենէ:

—Ինչպէ՞ս:

—Սա պատճառաւ որ քու վարմունքներդ և պատասխանելու ձեւերդ էին որ քեզ մինչեւ հոս առաջնորդեցին: Արդ, չես կրնար նոյն վարմունքները ցոյց տալ նաեւ ինծի ընելիք յայտարարութիւններուդ մէջ:

Ժան լուռ մնաց. խոր ձայնով մը կը կարդացուէր իր դէմքին վրայ:

—Ինծի՛ հետ ալ պաշտօնապէս պիտի խօսիս, ինչպէս խօսեցիր Գ. Մարսել-Ֆրանսուայի հետ, ըսաւ Ժիւսթեն ծիծաղելով:

—Իմ յայտարարութիւններուս մէջ պիտի գտնէք ինչ որ գիտեմ և ինչ որ կրնամ ձեզի ըսել:

—Լաւ է աւելի բան մը չգիտե՞ր [illegible]:

—Ինչո՞ւ աւելի սիրելի բարեկամս: Կը տեսնես թէ [illegible] կը գտնեմ զաղանիքը այն [illegible] մէջ, ուր գլուխս ջախջախուելու վտանգ կը ներկայանայ ամէն վայրկեան:

—Ժա՛ն, քաջութիւնդ կը պակսի քեզի:

—Այո՛, այդպէս է... [illegible]... Երջանիկ կեանք մը վարեցի... Այս դժբախտութեան առջեւ [illegible] կը զգամ ինքզինքս:

Կիսով կորսնցուցած նայուածք [illegible] նոր: Անկողնին մօտ նստաւ ու իր նախկին հանդարտ շեշտով, ըսաւ.—

—Մանրամասնութեամբ քննենք ձեր գործը:

—Ինչպէս որ կ'ուզես:

—Ռոզ Մանոնի հետ ունեցած սիրային յարաբերութիւններուդ մասին նոր բան մը չունի՞ս ըսելիք. Կ'երեւայ թէ չես գիտեր թէ [illegible] Ռոզի դատը ունենալը:

Ժան գլուխը ծռեց, ո՛չ աւելի [illegible]:

—Անհաւատ երբ [illegible] Ռոզը յաջ[illegible] տալը, [illegible] յարաբերութիւններդ խզելէ ետք հոն:

—Այո՛, պատասխանեց Ժան տկար ձայնով մը:

Կիսով [illegible] մը ունեցայ, զոր շատ կը [illegible]:

—Բաւականին [illegible] քու գործածած, որովհետեւ այդ [illegible] բան մը չունէի:

—Ո՛չ մէկ:

—Գիտե՞ս թէ ինչ եղաւ ադոր:

—Մէկ տարիէն հասակին մէջ մեռաւ:

—Երե՞ւ մահուան չեղա՞ր:

—Երբեք:

—Ու աւելի ապահով ըլլալու համար Մոնմարթրի մէջ, [illegible] մը գործածեցի... այդ [illegible], այդ [illegible] շատ քիչ պարզ մըն է, քանի որ առաջին օրէն ամէն ինչ կանխատեսած էի...

—Այդ ամէնը ճշմարիտ է:

Ժամ մը լռութիւն տիրեց. յետոյ Ժիւսթէն խոր յուզումով մը յարեց.

—Դուն յանցաւոր գտնուած ես... Քու ոճիրդ երկու տարի առաջ նշանակուած է... Բայց այսօր Ռոզ վերջնականապէս կ'ըլլայ: Անիկա երկար ատեն քու [illegible] անունդ հասկնալ աշխատած է:

—Ինչպէ՞ս գիտես:

—Անուղղակի կերպով խառնուած եմ այս գործին... Բարեբախտաբար ամէն կողմ քեզ կը փնտռէր Ռոզ: Օր մը մէկը, Կասկար տեսնել եկաւ:

—Միշտ առաջին պաշտօնեա՞ն:

—Այո՛:

—Ի՞նչ կ'ուզէր քենէ:

—Ռոզ քեզ տեսած էր Պուլոնի անտառին մէջ երբ [illegible] կառքով կը դառնայիր. Կասկար քեզի հետապնդած էր Ռոզի հրահանգին վրայ:

—Բայց չըմբռնեցի:

—Կասկար, որ նախ քու ինքնութեանդ կասկածը կը հետապնդէր, փողոցներու [illegible] տեղերը անցնել կորսնցնելով [illegible] տարաւ, սակայն [illegible] հետեւիլ, որովհետեւ բոլոր [illegible] կառքերը իրարու կը նմանին: Ուստի քու ետեւէն գտնելով զիս, իմ տունս ներկայացաւ:

—Ետքը ի՞նչ եղաւ:

—[illegible] օրը [illegible], զոր պէտք էր [illegible] Ռոզի հետ, որ [illegible] չէր իր [illegible]:

Այդ միջոցին Ժիւսթէն [illegible] մէջը ինկաւ Ռիշէի պատկերը: Քիչ Ռոզ պիտի ըսէր:

—Պարզապէս մէջ [illegible] Ռոզի [illegible] քովը Ռիշէին, որուն հետ քեզ Ռոզ պիտի ամուսնանար:

Փաստաբանը հարկ զգացաւ այդ խոստովանութիւնը ընել Ժանի, զոր կը պատրաստէր արդէն, Ռոզը հրապուրելու ըլլալու համար: Արդարադատութիւն մը կը համարէր իր [illegible] յայտնել:

(Շարունակելի)

և ջանք չէր կարող բնութեան պարգևների առաջն առնել:

Գեղեցիկ է Շամախու բնութիւնը. առողջարար են նրա օդն ու ջուրը: Թւում է թէ այդ անկիւնում մարդը պէտք է խաղաղ կեցութեան, երջանկութեան տեղ գտնէ: Բայց Շամախին մի շատ վտանգաւոր տեղ է: Բնութիւնը դրել նրան մի ծածկված, ժամանակ առ ժամանակ իրան ցոյց տուող հրաբուղխի վրա: Շամախին երկրաշարժերի բոյն է:

Ստորերկրեայ ույժերը, անշուշտ, շատ հին ժամանակներից են իրանց աւերիչ հարուածները տալիս քաղաքին: Բայց հին ժամանակները չեն թողել տեղեկութիւններ այդ հարուածների մասին: Յայտնի է միայն, որ 1688 թւին տեղի ունեցած սաստիկ երկրաշարժին զոհ գնացին, ինչպէս ասում են ժամանակակից վկայաբանները, մօտ 8000 մարդ:

ԺԹ. դարի ընթացքում Շամախին ութ մեծ երկրաշարժ է տեսել: Մանր, անշառ երկրաշարժներ աւելի շատ են եղել, որովհետև Շամախում համարեա սովորական, առօրեայ երևոյթներ են գետնի տատանումները:

1806 թւին երկրաշարժը քանդեց Շամախու բերդը: 1828 ի յուլիսի 9ին և 28ին Շամախում քանդվեցին 247 տներ և 30 խանութներ, իսկ շրջակայ գիւղերում մօտ 300 տուն:

Այնուհետև մինչև 1847 թւականը հանգիստ է մնում Շամախու հողը: 1847ին թէթև երկրաշարժ է լինում յունվարի 28ին և 29ին և փետրվարի 2ին: 1848-ին, սկսած յուլիսի 10ից մինչև համարեա տարվայ վերջը, մի շարք ցնցումներ են տեղի ունենում:

Երկրաշարժը աղէտի կերպարանք ընդունեց 1859ին: Այդ թւին, մայիսի 30ին, կէսօրից յետոյ ժամի 4ին, ստորերկրեայ ուժեղ հարուածը քանդեց և վնասեց 3250 զանազան շինութիւններ:

Այդ ժամանակ Շամախին մի հարուստ նահանգական քաղաք էր: Հարուածը տևեց 1ուկէս րոպէ, անգամն փլատակների տակ 400 հոգի մեռան: Սարսափը զարկեց բնակիչներին և խելոյն հաղց ծագեց, որ պէտք է փոխել քաղաքը, և մի ուրիշ տեղ տանել: Այն ժամանակ վրայ կովկասեան փոխարքայ իշխան Բարեատինսկի կարգադրեց, որ նահանգական վարչութիւնը տեղափոխվի Բագու: Մի յանձնաժողով կազմվեց՝ վնասը որոշելու համար և յանձնաժողովը վնասները հաշւեց 1,344,000 րուբլի: Շամախեցիները խնդրեցին կառավարութիւնից, որ իրանց 30 տարվայ ժամանակով փոխ տայ մի միլիօն րուբլի, առանց տոկոսների և բացի դրանից ազատել իրանց հարկերից 40 տարի ժամանակով: Իշխան Բարեատինսկի չափազանց համարելով այդ պահանջները, հնարաւոր կերպով օգնեց վնասվածներին. 15 հազար րուբլի բաժանեց չունևորներին նպաստ, քաղաքացիները 10 տարով ազատվեցին հարկերից, պետական գանձարանը 100,000 րուբլի փոխ տուեց 20 տարվայ ժամանակով:

Քաղաքը տեղափոխելու հարցը մոռացվեց: Հեշտ չէ թողնել գեղեցիկ երկիրը, սովորութեան և գնալ ուրիշ անծանօթ վայրում, կլիմայական այլ պայմանների մէջ օթևան որոնել: Ճիշդ է, շատերը հեռացան քանդված քաղաքից, բայց համեմատած մնացողների հետ՝ այդ հեռացողները մի աննշան փոքրամասնութիւն էին կազմում:

Եւ ահա 1869 թ. օգոստոսին դարձեալ երկրաշարժը ցնցում է Շամախին, դարձեալ աւերումներ է գործում:

Երեք տարի չանցած այդ օրից, 1872ի յունուարի 16ին երկրաշարժը նորից աղէտ է բերում դժբաղդ քաղաքի գլխին: Օրը կիրակի էր: Առաւօտեան 9 ժամ 55 րոպէին սկսվեց սաստիկ երկրաշարժ, որ շարունակվեց քառասուն երեք վայրկեան: Բողում ենք մի քանի տեղեկութիւններ այդ աղէտի մասին 1872 թւին հրատարակուած թերթերից:

Երկրաշարժից այս անգամ վնասվեց Շամախու բարձրադիր մասը, ուր Հայոց թաղն է: Հայ-բողոքականների ժողովարանը քանդվեց, թողնելով իր տակ 22 հոգի, մեծ մասամբ երեխաներ: Ընդհանուր կորուստը համեմատաբար շատ մեծ էր—118 հոգի մեռածներ: Բայց քաղաքին հասած վնասը հասնում էր 1,137,000 րուբլի գումարի: Հիմնայատակ քանդվեց Հայոց Նորաշէն եկեղեցին: Կովկասեան փոխարքայ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլայևիչը 2000 րուբլի նուիրեց վնասվածներին, իսկ Ալեքսանդր Բ. Կայսրը՝ 20 հազար րուբլի: Շամախում Հայերից կազմվեց մի յանձնաժողով, վնասվածների օգտին նուէրներ հաւաքելու համար:

Շամախին նորից սկսեց դատարկվել: Այդ ժամանակ Բագուն արդէն շատ առաջ էր գնացել իբրև նահանգական—վաճառականական քաղաք և Շամախեցիները, մեծ մասամբ Հայեր, այնտեղ գաղթեցին:

Այդքան անգամ վնասներ կրելուց յետոյ Շամախին, ի հարկէ, աղքատացաւ, դարձաւ մէկը մեր գաւառական անշուք քաղաքներից: Այդ վիճակով էլ նա գուցէ կը լինէր, եթէ բնութիւնը հաշտ լինէր նրա հետ: 1872-ից յետոյ մի քանի անգամ եղան աննշան երկրաշարժեր, բայց ոչինչ վնաս չը տուին և ազգաբնակութիւնը համարեա համոզվել էր, որ այլ ևս չի տեսնի այնքան մեծ աղէտներ: Այդ համոզմունքին ույժ էր տալիս այն ենթադրութիւնը, որ Բագուի նաւթային հորերը, ֆօնտանները, դուրս են հանում այն ստորերկրեայ ույժերը, որոնք մինչև այդ տարին դուրս գալու տեղ չունէին և երկրաշարժ էին պատճառում:

Մոռացված էր անցեալը: Անցեալ Շամախին մինչև իսկ լաւ օրերի երազներ էր տեսնում: Նա մտածում էր երկաթուղի ունենալ, սպասում էր թէ մօտիկ ապագայում կ'ունենայ նաւթային արդիւնաբերութիւն, որ կը բերէ հարստութիւն, առևտրական բարեկեցութիւն:

Եւ յանկարծ յունվարի 31-ին մի ահեղ հարուած վերջ է դնում այդ բոլոր յոյսերին ու երազներին: Այսօր Շամախին մոխիրների վրա նստած մի դժբախտ է, դուրկ օրական հացից անգամ:

Վերջին տեղեկութիւնների նայելով, Շամախու ազգաբնակութիւնը 20,000 հոգուց է բաղկացած: Ահագին մեծամասնութիւնը Թուրքերն են կազմում: Հայերի ճիշդ թիւը չը կարողացանք իմանալ: Շամախու նախկին առաջնորդ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը մի քանի տարի առաջ հրատարակած իր մի գրքում ասում է, թէ Շամախում ապրում են 500 տուն Հայեր:

Այդ տները այժմ չը կան, խորտակված են: Պէտք իմանալ, որ գլխաւորապէս այդ աղքատ արհեստաւոր դասակարգն է տուժել Շամախում:

Մարդկային սոսկալի դժբախտութիւն: Բնութեան աղէտների դէմ մենք անզօր ենք մի բան անելու: Բայց այդ աղէտների զոհերի արտասուքը սրբելը—դա մեր անձնքիս սրբազան պարտականութիւնն է:

Քաղաքական Լուրեր

ԼՈՐՏ ՄԷԹՀՈՒԻՆ

Լորտ Մէթհուինի պարտութիւնը.— Լորտերու ժողովին մէջ.— Պաշտօնական զեկուցում.— Լորտ Ռոզպէրրիի դրուատական.— Երեսփ. ժողովին մէջ.— Տպաւորութիւնը Լոնտոնի մէջ.— Լրագիրները:

Լոնտոն, 10 մարտ.—Ազատական կուսակցութեան Լորտ Մէթհուէնի հարցուց թէ կառավարութիւնը կարևոր լուրեր ստացա՞ծ է Հարաւային Ափրիկէէն: Իսկոյն կարդացուեցան Լորտ Քիչնէրի երկու հեռագիրները: (Տե՛ս Արևելքի երէկուան թիւին մէջ): Անգլիոյ բանակին Սպարապետը Լորտ Ռոպէրթս յայտարարեց թէ պատերազմին ամբողջ տևողութեանը մէջ Լորտ Մէթհուէն բազմաթիւ ծառայութիւններ մատուցած է: Լորտ Ռոպէրթս յայտարարեց թէ 1900 յունուարին Հարաւային Ափրիկէ ժամանած ատեն, տեսեր է թէ Լորտ Մէթհուէն խիստ քըն նդաստութեանց ատեն կ'ըլլայ: Լորտ Ռոպէրթս գտնելէ ետքը այն տեղերը ուր Լորտ Մէթհուէն կռուած էր իրեն վերապահուած ճակատամարտերը, որոնք իր հրամանատարութեանը մէջ: Լորտ Ռոպէրթս յարեց թէ Լորտ Մէթհուէնին անկարելի գործ մը յանձնուած էր, պահանջելով անկէ որ Քիմպըրլին ազատէ իր տրամադրութեան տակ գտնուած զինուորներով: Լորտ Ռոպէրթ մի կողմէ յետոյ կառավարեալ շրջափակ չըրթանալ՝ իր տրամադրութեան տակ ունեցած զինուորներուն թիւին և գիւրբաշխութեանը արդիւնքն էր: Լորտ Ռոպէրթս յարեց թէ անկէ ի վեր, երկու տարի չափ, Լորտ Մէթհուէն համբերող ու խոհականութեամբ կատարած է իրեն յանձնուած գործերը, նաև մեծ համաձայնութիւն ցոյց տուած է: Լորտ Ռոպէրթս խնդրեց Ժողովէն վիճաբանութիւնները յետաձգել, մինչև որ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստացուին, պատասխանատուութիւնները սահմանելու համար: Լորտ Ռոպէրթս յայտարարեց թէ համոզուած է որ Տըլարէի զօրավարը մարդասիրութեամբ պիտի վարուի և պատերազմական իրաւունքները պիտի յարգէ: Լորտ Սէլպօրն ըսաւ թէ Լորտ Ռոպէրթս իրաւունք ունի Լորտ Մէթհուէնի մասին վստահութիւն ցոյց տալու և թէ Լորտ Մէթհուէն պիտի վայելէ ամբողջ երկրին համակրութիւնը: Նախարարապետ Լորտ Սոլզպէրի յայտարարեց թէ կը ձայնակցի Լորտ Ռոպէրթսի ու Լորտ Սէլպօրնի յայտնած համակրութիւններուն: Նախարարապետը յայտարարեց թէ ժամանակը յարմար չէ այդ գործին վրայ վիճաբանելու, և թէ հարկ է վստահ ըլլալ որ Լորտ Մէթհուէն այդ պարագային մէջ, ինչպէս միշտ, ամենամեծ քաջութիւն ցոյց տուած է, և արժանի է Վեհ. Թագաւորին բոլոր հպատակներուն համակրանքին ու վստահութեանը: Լորտ Սոլզպէրի ըսաւ նաև թէ Լորտ Ռոպէրթսի յայտարարութեանցը ոչ մէկ բան աւելցնելու համար միայն խօսք առած է: Տանոյց մտադրածը թէ վիճաբանութիւն այն ատեն կատարելու է, երբ կատարեալ տեղեկութիւն ձեռք բերուի, և թէ Լորտ Մէթհուէն պէտք է պաշտպանուած ըլլայ իր հայրենակիցներուն համակրութեան ու գթասրտութեան վրայ:

—Երեսփ. Ժողովին մէջ ալ պատերազմական նախարար Պ. Պրոտրիք կարդաց Լորտ Քիչնէրի հեռագիրները: Այն մասերը որոնք Անգլիացիներուն կրած պարտութիւնը և մանաւանդ Լորտ Մէթհուէնի գերի ինկած ըլլալը կը ծանուցանէին, մեծ ուրախութիւն պատճառեցին Իրլանտացի երեսփոխաններուն որոնք սկսան ծափահարել: Նախարարական երեսփոխաններն ալ անոնց հակառակ ցոյցեր ըրին: Պ. Պրոտրիք յետոյ Լորտ Ռոպէրթսի ըրածին պէս գովեց Լորտ Մէթհուէնի մատուցած ծառայութիւնները: Նախարարին բանախօսութիւնը բուռն ծափահարութիւններով ողջունուեցաւ:

—Երբ Լորտ Մէթհուէնի գերի բռնուելուն ու պարտութեան լուրը իմացուեցաւ, Լոնտոնի մէջ մեծ յուզում տիրեց: Քաղաքական ակումբներու մէջ կը յայտարարէին թէ Լորտ Մէթհուէն առաջնակարգ զինուոր մըն է: Այդ ակումբներուն մէջ մեծ հաճոյք պատճառեցին Լորտ Ռոպէրթսի և Լորտ Սէլպօրնի յայտարարութիւնները Լորտերու Ժողովին մէջ: Ուրիշ ակումբներու մէջ ալ անհատներ մը չէին պատճառեր նորէն դէպքերը: Զարմանալի կը գտնեն այն պարագան թէ մինչև հիմա Լորտ Մէթհուէն կրցած էր ճողոպրել Պոէրներուն ձեռքէն: Սեր լուրը պաշտօնապէս հաստատուելէն առաջ, մեծ յուզում առաջ եկաւ: Ամէն կողմ իրարանցում կար, հասկնալու համար թէ հանգոյն արժէթուղթերու գիներուն վրայ ինչ ազդեցութիւն ըրած էր լուրը: Նախ խուճապ մը տիրեց, ամէն ոք կը ծախէր, յետոյ ժամ 6ին յուզումը քիչ մը հանդարտած ըլլալով, գործողութիւնները դադրեցան և գիները հետզհետէ հաստատուն հանգամանք մը առին: Հեռագիրները պատճէնն աւելի հրատարակուած ըլլալով ի բերանէ լրագիրները չհամարձակեցան խօսել անոր վրայ, միայն Տէյլի Նիւզ՝ պաշտօնաթերթ լրագիրը իր առաջնորդողին վրայ թերթի մը փակցուցած էր որ խոշոր գիրերով սա արձանագրութիւնը կը պարունակէր.—BAD NEWS (գէշ լուրեր): Անոր տակ կ'ըսէր Երեսփ. Ժողովին մէջ Պ. Պրոտրիքի յայտարարութիւնները՝ աւելի փոքր գիրերով: Ժողովրդեան ահագին բազմութիւն մը հաւաքուած էր Տէյլի Նիւզի խմբագրատան առջև, ուր կծու տեղեկութիւններ կ'ըլլային Լորտ Մէթհուէնի դէմ:

Լոնտոն, 11 մարտ.— Տէյլի Քրոնիքլ, պատասխանելով երկրպագելով թերթերուն կուսակցի մասին թերթը, Լորտ Մէթհուէնի պարտութեան վրայ խօսելով կ'ըսէ.— «Այդ տեսակ ծանր պարտութիւն մը ցաւալի է, վասն զի կրնայ ըլլալ որ պատերազմին երկար ժամանակ մը աւելի ծանրանայ: Կատարեալ տեղեկութիւն չունենալով չենք կրնար բան մը ըսել, բայց մեզի այնպէս կը թուի թէ Լորտ Մէթհուէն անփորձ զինուորներ ունէր, որոնք առաջին փորձանքին առջև փախան»: Տէյլի Նիւզ ալ խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ բոլորովին անօգուտ է ջանալ մեղմացնելու աղէտին կարևորութիւնը, և թէ Լորտ Մէթհուէնի գերի իյնալը, առանց հաշուելու չորս թնդանօթներ և միւս գերիները, անօրինակ դէպք մըն է այն աղէտալի թուականէն ի վեր, երբ հիւսիսային Ամերիկայի գաղթականները արիւնահեղ լուծէն ազատելով իրենց անկախութիւնը ձեռք բերին: Թայմզ կ'ըսէ թէ հանրութիւնը քաջ և յուսադրութեամբ պէտք է ընդունի այս ձախողութեան լուրը, և թէ այդ դէպքը անպատեհ ժամանակի մը մէջ տեղի ունեցաւ: Թայմզ կը յարէ թէ մինչև նոր տեղեկութեանց ժամանումը պէտք է որ և է քննադատութենէ զգուշանալ, բայց հարկ է ընդունիլ սա պարագան ալ թէ այդ լուրերը, իրենց հիմնական վիճակին մէջ, ցաւալի կսկիծ մը ենթադրել պատճառ պիտի ըլլան:

—Պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ Լորտ Մէթհուէնի վէրքը վտանգաւոր չէ:

—Տէյլի Նիւզ զինուորական քննադատը սոսկալի հարուած կը համարէ պատերազմին Պոէրներուն թիւը որոնք երեք մեծ ու չորս փոքր զօրախմբերէ կը բաղկանան:

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Մանճուրիոյ խնդիրը.— Քուանկ-Սիէն առանձնաշնորհ լուրեր.— Չինացիները եւ օտարականները:

Բէքին 10 մարտ.— Ռուսիա, տեղի տալով Չինաց թախանձանքներուն, յանձն կ'առնէ, ծրագրիւ պայմանագրութեան թուականէն սկսեալ մինչև տասներեք ամիս, հեռանալ Մանճուրիայէն: Չին միջոցին կը պահանջէ որ այդ հեռացումը մէկ տարիէն կատարուի: Ճապոն ծանոյց Չինաստանի թէ պատրաստ է ընդունիլ Թիէն Ցինէն օտար կառավարութեանց քաշուիլը, երբ միւս տէրութիւններն հաւանութիւն գոյացնեն այդ մասին: Չինացիները աղաղակիչ լուրեր ստացան Քուանկ Սիէն, կ'ըսուի թէ շփոթութիւնները նախապէս կարծուածէն շատ ծանր հանգամանք մը ունին:

—Չինաց արտաքին գործոց պաշտօնէութիւնը քննեց Բորթուկալի դեսպանին մէկ գիրը, որով կը պահանջէ Մաքաոյի բորթուկալեան սահմանագլխին մօտ գտնուած քանի մը կղզիները: Չինացիները կը թուին թէ չեն կրնար գոհացում տալ այդ խնդրին և կը յարեն թէ Բորթուկալի առևտրական շահերը այդ տեսակ ընդարձակում մը անհրաժեշտ ընելու հանգամանքը չունին:

—Օտարականներուն հանդէպ Չինացիներուն ունեցած յուսադրող փոփոխութեան իբրև ապացոյց կարելի է մէջ բերել Նանքինի մեծ թատրոնին մէջ կատարուած կը բանական արարողութիւնները, բազմաթիւ Չինացիներու և օտարականներու ներկայութեամբ: Պոքսըրներու շփոթութիւններէն առաջ օտարականները չէին ընդունուեր երբեք այդ արարողութեանց, մինչդեռ երէկ, ընդհակառակը, մեծ յարգանքներու արժանացան:

ԼՈՐՏ ՌՈԶՊԷՐՐԻԻ ՃԱՌԸ

Հացկերոյթ.— Ազատական կուսակցութիւնը եւ Սըր Հէնրի Քէմպըլ Պէնըրման.— Հարաւային Ափրիկէի պատերազմը:

Լորտ Ռոզպէրի անցեալ երկուշաբթի օր կարևոր բանախօսութիւն մը արտասանեց Լիվերփուլի մէջ, իր քաղաքական բարեկամներուն կողմէ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը մէջ: Հինգ հազար հոգի ներկայ էին և քառասուն հազար հոգի ալ մերժուած էին, տեղի անձկութեան պատճառաւ: Բանախօսին ծափահարութեամբ Լորտ Ռոզպէրի սկսաւ խօսիլ: Ըսաւ թէ ինք անձնական թշնամութիւն չունէր Սըր Հէնրի Քէմպըլ Պէնըրմէնի նկատմամբ և թէ յաւակնութիւն չունէր ազատական կուսակցութեան վարիչը ըլլալու: Լորտ Ռոզպէրի յայտարարեց թէ ինք չէր ուզեր Սըր Քէմպըլ Պէնըրմէնի ընթացքին հետևիլ, այս վերջինին Լէսթըրի մէջ ըրած բանախօսութեան պատճառաւ: Բանախօսը յարեց թէ ո՛չ ինք և ո՛չ ալ իր բարեկամները թոյլ չեն տար որ ազատական կուսակցութենէն հեռացնեն զիրենք, ուստի հրաւիրեց իր բարեկամները կուսակցութեան մէջ մնալու: Հարաւային Ափրիկէի պատերազմին վրայ խօսելով Լորտ Ռոզպէրի ըսաւ թէ պէտք է ազդուօրէն շարունակել զայն: Լորտ Միլնէրի ետ կանչուելուն դէմ խօսեցաւ և հաւանական նկատեց Պոէրներուն հաշտութեան պայմաններ առաջարկելը, բայց միևնոյն ատեն չընդունեց որ Անգլիացիները իբր ասպատակ վարուին Պոէրներուն հետ: Միւս կողմէ յայտարարեց թէ անկարելի պիտի ըլլայ վերջնական կարգադրութիւն մը յանգիլ Հարաւային Ափրիկէի մասին, եթէ Պոէր պաշտօնական պետերը նախաձեռնութիւն չըլլան հաշտութեան առաջարկներու:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Անգլիոյ նախարարութիւնը.— Լորտ Սոլզպէրիի յաջորդութիւնը.— Հաւանական թեկնածուները:

Լոնտոնէն հետևեալը կը գրեն Տէպա.—«Քանի մը ամիսներէ ի վեր ստէպ կը հնչուի թէ Լորտ Սոլզպէրի, որ Վիքթորիա Թագուհիին մահէն ետքը նախարարապետութեան պաշտօնէն քաշուիլ կ'ուզէր, և որ Էտուարտ Թագաւորին համար ունեցած անձնուիրութեան հետևանքովը միայն կը շարունակէ պաշտօնը, թագադրութեան հանդէսներէն ետքը պիտի հրաժարի նախարարապետութեան պաշտօնէն: Անգլիոյ պետական մարդերուն մէջէն ո՞վ պիտի յաջորդէ անոր: Հաւանական ընտրելիներն են՝ Տէվընշայրի դուքսը, Պ. Պալֆուր, Լորտ Լենստաուն և Պ. Ճոզէֆ Չէմպըրլէն: Տէվընշայրի դուքսը ազատական միութենական կուսակցութեան կը վերաբերի, ինչ որ առաջին ակնարկով խոչընդոտ մը կ'երևայ անոր՝ պահպանողական նախարարութեան մը գլուխը անցնելուն, բայց հիմա այնքան քիչ տարբերութիւն կայ պահպանողականներուն և միութենականներուն միջև որ կարելի է զանոնք իբրև մէկ կուսակցութիւն նկատել: Տէվընշայրի դուքսը, ազնուական, փորձառու քաղաքագէտ, նախարարապետի մը անհրաժեշտ բոլոր յատկութիւնները ունի. բայց փառասէր չէ և եօթանասուն տարեկան է. ասկէ զատ բնութեամբ մեղկ է. հաւանական չէ նկատուիր որ այդ տարիքին մէջ ստանձնէ նախարարապետութեան պաշտօնը: Պ. Պալֆուր սա առաւելութիւնը ունի որ թէ՛ աւելի երիտասարդ է և թէ՛ ճշմարիտ պահպանողական մը, բայց այնքան քաջառողջ չէ, և չկրնար ըսել համար երկու կամ երեք տարիէ ի վեր, քաղաքական ու խորհրդարանական շրջաններու մէջ անոր ազդեցութիւնը աճեցած չէ: Պ. Պալֆուր ազգական է Լորտ Սոլզպէրիի որուն շատ հմուտ է քաղաքագիտութեանը. ուստի Լորտ Սոլզպէրիի յաջորդը անշուշտ ան պիտի ըլլար, եթէ պահպանողական կուսակցութեան և երկրին վրայ աւելի մեծ ազդեցութիւն մը ունենար: Եթէ Պ. Պալֆուր նախարարապետ ըլլայ, նա Լորտութեան պիտի բարձրանայ, և գաղթային նախարար Պ. Չէմպըրլէն բնական կերպով պահպանողականներուն կուսակցութեան պետը պիտի ըլլայ Երեսփ. Ժողովին մէջ: Մինչև վերջին ժամանակները Տէվընշայրի դուքսը և Պ. Պալֆուր միայն հաւանական յաջորդները կը նկատուէին Լորտ Սոլզպէրիի: Քանի մը շաբաթէ ի վեր սակայն նոր մրցակիցներ ալ երևան ելած են՝ Պ. Չէմպըրլէն ու Լորտ Լենստաուն: Միութենականութիւնը պիտի ըլլայ ուրախ թէ ժամանակ մը ի վեր շարունակ աւելցած է Պ. Չէմպըրլէնի ազդեցութիւնը և թէ հակառակ իր անցեալին, իր սխալներուն, իր պատերազմական ձախողութիւններուն, պատերազմին և անկէ առաջ պատճառած ծանր սխալներուն մէջ ունեցած պատասխանատուութեանը, տեսակէտով իր դերը դրական է: Պ. Չէմպըրլէն ամենէն ուշագրաւ և ժողովրդական քաղաքական անձնաւորութիւնն է ամբողջ Անգլիոյ և նոյն իսկ ամբողջ բրիտանական պետութեան, վասն զի անոր ազդեցութիւնը գաղթավայրերուն մէջ ալ շատ մեծ է: Պ. Չէմպըրլէն վաթսունվեց տարեկան է: Լորտ Սոլզպէրիի, Տէվընշայրի դուքսին ու Պ. Պալֆուրի պէս ազնուական դասակարգին չի վերաբերիր. համայնքականներէն ելած է, և իր սեփական կարողութեամբ և ունեցած հարստութեանը շնորհիւ իր գործերուն պատիւն է: Առևտրական բաղձանքէ մը եկող Պ. Չէմպըրլէն յաջողութեամբ քաղաքականութեան մասնակցեցաւ Պիրմինկհէմի քաղաքապետութեան գործերուն մէջ, յետոյ երեսփոխան ընտրուեցաւ և իր արմատական գաղափարներովը նշանաւորուեցաւ. նաև Պ. Կլատսթոնի աշխատակիցներէն մէկն եղաւ, մինչև այն ատեն, երբ մեծ ազատական իր ջանքերուն բաժնուեցաւ՝ Իրլանտայի ինքնօրէնութեան ծրագրին խնդրոյն համար: Պ. Չէմպըրլէն ազատական-միութենական եղաւ և յետոյ ալ երկրագործական կուսակցութեան. այսօր ծայրայեղ կայսերապաշտ է և պահպանողականներէն աւելի պահպանողական: Անոր ընթացքը պատերազմէն առաջ և պատերազմին ատեն ժողովրդական ըրաւ զինքը: Նաև Գերմանիոյ նախարարին հետ ունեցած վիճաբանութիւնը և տուած պատասխանը անգլիական ժողովուրդին կուռքը ըրին Պ. Չէմպըրլէնը. բայց Պ. Չէմպըրլէն թէև իր կողմը ունի ընտրողներուն ստուար կէսը, սակայն Սորբը շրջաններուն մէջ շատ սիրուած չէ. պահպանողականները զինք կը համարեն անկէ. իսկ ազատականները զինք կ'ատեն: Նախարարները առանց ալ կ'ուզեն անոր գտնուած գաղափարներուն մասնակցիլ, բայց բնաւ չեն ուզեր զայն իրենց պետը ունենալ: Այդ նախարարները կ'ըսեն թէ Լորտ Սոլզպէրիի միակ յաջորդը կրնայ ըլլալ արտաքին գործոց նախարար Լորտ Լենստաուն, որ մեծ անուն կը վայելէ, ազնուական է ու հարուստ: Լորտ Լենստաուն պահպանողական լաւ նախարարապետ մը պիտի ըլլայ, որուն պիտի հետևին միութենականները: Արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնին կոչուելէն առաջ աւելուցուած թէ խիստ վառ պետական մարդ մըն է. շատ խոհեմ ու նրբամիտ. երկրագործութեան տեսակէտով գաղթավայրի գործերու հմուտ է, վասն զի Հնդկաստանի փոխարքայութեան և Քանատայի կուսակալութեան պաշտօնները վարած է: Ասոնք են այն չորս անձնաւորութիւնները՝ որոնք Լորտ Սոլզպէրիի հաւանական յաջորդները կը նկատուին: Միւս երկրին արդ առողջները կրնան Պ. Չէմպըրլէնը իբրև յաջորդ նկատել Սոլզպէրիներու, Կլատսթոններու, Պիքընսֆիլտներու և Բոլինկպրոքներուն:»

ՍՈՎԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնաթերթին զեկոյցը.— Սովեալ նահանգները.— Նպաստի բաշխումները.— Սերմնցու.—Փոխառութեանց վճարման եղանակը:

Ռուսիոյ պաշտօնաթերթը վերջերս հրատարակեց ներքին գործոց նախարարութեան մէկ զեկոյցը ուր ծանուցուած են մինչև փետր. 15 ձեռք առնուած միջոցները, սովեալ նահանգներու կարօտեալ բնակիչներուն համար: Նպաստի սահմանուած դրամագլուխէն, որ Զարին հրամանաւ մասնաւոր վարկով մը զօրացած է, հետևեալ գումարները յատկացուած են սովեալներուն.—

Ա. 15,500,000 րուբլի եմիութեան նախարարութեան մէջ կազմուած ծախուելու պարենի յատկացութեան տակ դրուած, 23ուկէս միլիոն բուտ ալիւր գնելու համար: Բ. 6,641,465 րուբլի կուսակալներու տրամադրութեան տակ դրուած, 6ուկէս միլիոն բուտ ալիւրի գնման համար: Գ. 1,657,958 րուբլի, ալիւրներու փոխադրութեան համար, Դ. 746,657 րուբլի հանրային շինութեանց կազմակերպութեան համար, որպէս զի կարելի ըլլայ աշխատութիւն հայթայթել կարօտեալներուն: Ե. 1,169,716 րուբլի քաղաքներու և համայնքներու փոխառու մարմիններուն: Զ. 176,988 րուբլի այն արտակարգ ծախքերուն համար, որոնք պիտի յատկացուին սովեալ նահանգներէն դուրս աշխատելու գացող երկրագործներու ճամբու ծախքին: Է. 68,914 րուբլի նպաստի գործին ծառայող պաշտօնեաներու թիւը աւելցնելու համար սովեալ զանազան նահանգներուն մէջ: Այսպէս նպաստներուն համագումարը կը հասնի 25,961,698 րուբլիի: Սովեալ տեղեկագրութեան վրայ եղած հաշիւ մը համաձայն, 16 նահանգներու կարօտեալներուն և հունձքի անյաջողութենէն վնասուած երեք երկիրներու սովեալներուն համար պէտք տեսնուած ալիւրին գումարը կը հասնի 29ուկէս միլիոն բուտի: Այդ գումարը հետևեալ քանակներով բաժնուած է սա նահանգներուն վրայ.—

Թոմսք՝ 6,290,000 բուտ Ուֆա՝ 3,145,000
Պենզա՝ 2,891,000 Պէրմ՝ 2,707,000
Քազան՝ 2,366,000 Թամպով՝ 2,043,000
Սամարա՝ 1,965,000 Վիաթքա՝ 1,670,000
Սիմպիրսք՝ 1,240,00 Վորոնէժ՝ 1,141,000
Թոպոլսք՝ 1,084,000 Թաւրիդ՝ 907,000
Սմոլենսք՝ 833,000 Խերսոն՝ 400,000
Օրէնպուրկ՝ 300,000, Եկատերինոսլաւ՝ 395,000 Եէնիսէյ՝ 213,000 րուբլի և 200,000 բուտ ալիւր Սեմիփալաթինսք՝ 77,000 ր. և 50,000 բուտ ալիւր և Տոնի երկիրը՝ 143,000 րուբլի:

Դպրոցական նպաստներու և սերմնցուի համար եղած ծախքերը աւելի են կարօտեալներուն յատկացուած ուտեստի ծախքերէն: 16ուկէս միլիոն բուտ սերմնցու պիտի բաժնուի գարնանաբեր ցանքերուն համար: Վիճակագրութեան կեդրոնական դիւանին տեղեկութեանց համաձայն, Եւրոպական Ռուսիոյ 13 նահանգներուն մէջ հունձքի անյաջողութեան մասնաւոր ենթարկուած տարածութիւնը 12ուկէս միլիոն տէսեաթինի կը հասնի. 125 միլիոն բուտ սերմնցուի պէտք կայ յաջորդ գարնան, ցանքերը բերելու համար: Այդ, 12ուկէս միլիոն բուտ սերմնցու միայն փոխ պիտի տրուի գիւղացիներուն, ինչ որ մէկ տասներորդը կը ներկայացնէ պէտք եղած սերմնցուի քանակին: Օրէնպուրկի, Թոպոլսքի և Եէնիսէյի նահանգներուն մէջ, ինչպէս նաև Սեմիփալաթինսքի և Տոնի մէջ պէտք եղած սերմնցուներու հայթայթումը յանձնուած է տեղական իշխանութեանց: Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ կամ կուսակալները և կամ եմիութեան նախարարութեան կողմէ կարգուած գործակալները պիտի կատարեն ալիւրի հայթայթման գործը: Անցեալ աշունէն ի վեր, ալիւրներու մեծ մասը փոխադրուած է գետով և երկաթուղիի ճամբով: Վոլկայի, Քամայի և Վիաթքայի մէջ ալիւրի մթերանոցներ կառուցուած են, և սովեալ նահանգներուն երկաթուղիի կայարաններուն մէջ կը դիզեն ալիւրի մթերքները: Սերմնցու ալիւրին որակը կարելի եղածին չափ լաւ ըլլալու համար, կուսակալներու կողմէ քննութիւն պիտի կատարուի ապրանքներուն վրայ, և եթէ պահանջուած պայմաններուն չհամապատասխանեն, ետ պիտի ղրկուին: Գալով փոխառութեանց հաշուին կարգադրութեան եղանակին, փոխառուներուն պիտի հաղորդուի մօտաւոր գինը ալիւրներուն, զորս պետութիւնը կը հայթայթէ: Եթէ գինը բարձր ըլլայ պետութեան վճարած գինէն, փոխառուն իրաւունք պիտի ունենայ նախկին գումարէն զեղչելու արժէքին տարբերութիւնը. բայց եթէ փոխառուին վճարելիք գինը աւելի վար ըլլայ պետութեան վճարած արժէքէն, այն ատեն այս վերջինը պիտի վճարէ տարբերութիւնը: Սերմնցուի համար եղած փոխառութիւնները մէկ տարիէն վճարելի են, մինչդեռ սնունդի համար եղած փոխառութիւնները երեք տարիէն պէտք է վճարուին պետական գանձին:

Ներքին Լուրեր

ՍԷԼԱՄԼԸՔԻ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիէ մզկիթին մէջ: Վեհ. Սուլթանը կէսօրին նոյն մզկիթը գնաց փառաւոր հանդէսով և ուրբաթի աղօթքը կատարելէ ետքը կայս. պալատ դարձաւ: Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին Հելլենական դեսպանը, ասոր թարգմանը ու զինուորական կցորդը, Աւստրիոյ-Հունգարիոյ դեսպանատան խորհրդականը, Հ. Է. Լէջ իշխանը ու իշխանուհին և դեսպանատան առաջին թարգմանը, Ռումանիոյ դեսպանատան գործակատարը ու առաջին թարգմանը, գերմանացի երեք ազնուականներ, Անատոլուի երկաթուղիներու ընդհանուր տնօրէն տոքթ. Զանտէր ու գործակատար Քիրկելո էֆ. և գեսպանատան յանձնարարուած հինգ հիւրեր: Ներկաներէն ոմանք սենեկապետ էլեն պէյի միջնորդութեամբ արժանացան կայս. մեծարանքին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵՒՈՒԹՈՒՄ.—«Աւստրիոյ ալ ուղեկողիչ Կոլոգիոս Հանէնլու Լանկէնտորֆի իշխանը ու իշխանուհին որոնք զբօսական պտոյտի համար Կ. Պոլիս եկած են, երէկ, ուրբաթ, Սէլամլըքի արարողութենէն ետքը, Վեհ. Սուլթանին կողմէ ընդունուած արտօնութեամբ, պատիւ ունեցան պաշտօնական ներկայանալու Ն. Վեհափառութեան:»

ԵՍԱՅԱԿԱՆ 1318 նոր տարուան առթիւ երէկ արարողութիւններ կատարուեցան մզկիթներու մէջ: Մեքքային վերատեսուչը և բոլոր բարձրաստիճան պաշտօնատարները հաւաքուելով հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններ եղան Վեհ. Սուլթանին համար, և յետոյ ոչխարներ զոհուեցան մզկիթներու զանազան դռներուն առջև: Վերատեսուչ Նազիֆ փաշա քիչ վերջը իր պաշտօնատեղին գնաց ու ընդունեց բոլոր ներկաներուն շնորհաւորութիւնները: Ապա Նազիֆ փաշա ու պաշտօնեաները գացին Ներքին մթերանոցին դրան առջև, ուր բարեմաղթութիւններ կատարուելէ և ոչխարներ զոհուելէ ետքը, Նազիֆ փաշա բացաւ մթերանոցին դուռը և աւելի առաջ եկած աղքատներուն բաշխման գործողութիւնն կատարուեցաւ: Նոյն արարողութիւնը կատարուեցաւ նաև օտար ազգերուն մթերանոցներուն մէջ: Ղալաթիոյ և միւս մզկիթներուն մէջ ալ միևնոյն արարողութիւնները կատարուեցան:

—Կ. Պոլսոյ մաքսատան արդիւնքները ամսուան սկիզբ 1317 տարւան հասոյթն է 33,769,954 ղրուշ, մինչդեռ 1316 տարին եղած էր 30,247,571 ղրուշ:

—Կ. Պոլսոյ կեդրոնական թղթատարական հաշիւները երէկ փակուեցան և նոր տարուան գործառնութիւնները սկսան: Հաշիւները քննելով տեսնուեցաւ թէ ամէն կողմ կատարեալ կանոնաւորութիւն եղած է:

—Զինուորներն մէջ ալ, երէկ, վերատեսուչին ու բոլոր պաշտօնեաներուն ներկայութեամբ, բարեմաղթութիւններ եղան Վեհ. Սուլթանին համար և ոչխարներ զոհուեցան: Ըստ սովորութեան, մեծ զանազանութիւն կար ձուկերու գներուն մէջ: Զինուորներն ալ այսպէս կը նկատեն թէ այդ ձուկերը գնուած մինչև տարւոյն վերջը շատ ձուկ կ'ըլլայ ու կը յաջողի: Հետևաբար ձուկերն անգամ ձուկերը որոնք հազիւ 30 40 ղրուշ կ'արժէին, մինչև 220 ղրուշ բարձրացան: Վերջին գինը Ստամպոլի մէկ վաճառականին վրայ: Ըստ սովորութեան, մեծ գումարներ գրուեցան, և ապա սկսան 1318 տարուան գործառնութիւնները: Քիչ վերջը վերատեսուչը ձուկերը բոլորովին ծախեց և ծովային բերքերը կը բաղկանային: Թէ վերատեսուչին և թէ Հանրային Պարտքի վարչութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ բանախօսութիւններ եղան Վեհ. Սուլթանին համար: Զինուորներուն հասոյթը այս տարի 5 6000 ոսկի պակաս եղաւ, վասն զի ձուկը շատ քիչ էր:

ԱՆԳԼԻՈՅ դեսպանը ու Լէտի Օ'Քօնոր, առաջ երեկուան սեղան մը տուին, որուն ներկայ գտնուեցան Քոնսթանթին Գաբթէնաարի էֆ. կինը ու աղջիկները, Ռուսիոյ դեսպանատան առաջին քարտուղարը, Գերմանիոյ դեսպանատան խորհրդական և ուրիշ հրաւիրեալներ։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ վարչութիւնը 16,000 ոսկի վճարեց Սէլանիկ Կ. Պոլսոյ երկաթուղիի միացման գծերու Ընկերութեան, երաշխաւորութեան գումարի հաշւոյն։

ՀՕԼԼԷՆ կառավարութիւնը Ս. Փրկչի պատուանշանին հրամանատարութեան աստիճանը նուիրեց Կ. Պոլսոյ վերաքննիչ ատեանին ընդհանուր դատախազ Ճէմալ պէյի։

ՍԵՐՊԻՈՅ Թագաւորը, անցեալ կիրակի, իր ներկայութեանը ընդունած է Պէլկրատի պուլկարական նոր գործակատար Պ. Վէլիչքովը, որ բանախօսութիւն մը արտասանելով խօսեր է Սերպիոյ ու Պուլկարիոյ բարեկամ յարաբերութեանց վրայ, ըսելով որ պաշտօն յանձնուած է իրեն՝ աւելի ամրապնդելու զանոնք։

Պ. ԹԷՍԹԱ, Հանրային Պարտքի վարչական Խորհուրդին գերման նոր պատուիրակը, միանգամայն անդամ կարգուեցաւ ծխախոտի Ռէժիին վարչական Խորհուրդին, փոխանակ Պ. Լինտաուի։ Պ. Պէրժէ ալ նախագահ կարգուեցաւ Ռէժիի վարչական Խորհուրդին՝ յաջորդելով Պ. Լինտաուի։

ՏՈՔԹ. ՖՈՆ ՏԻՒՐԻՆԿ ՓԱՇԱ, կայս. Իրատէի մը համաձայն, ծրագիր մը պիտի պատրաստէ՝ Պրուսայի ու Էնկիւրիի նահանգներուն մէջ ալ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու [illegible] ախտին դէմ, ինչպէս եղած Գաստամունիի նահանգին մէջ։ Ֆոն Տիւրինկ փաշա, մօտերս, Պրուսա ու Էնկիւրի պիտի ուղևորի՝ բժշկական մարմիններ հաստատելու։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ հաւանեցաւ անտառներու և հանքերու նախարարութեան ծրագրին՝ Կ. Պոլսոյ մէջ հանքաբանութեան վարժարան մը հաստատելու համար, կանոնագիր մը և ուսմանց ծրագիր մը պատրաստելով պիտի մատուցանէ պետական Խորհուրդին։

ՍԷԼԱՆԻԿԻ օտար ապրանքներու մաքսատան հասոյթները յունուար ամսուան 1,377,893 ղրուշ եղան, նախորդ տարուան նոյն ամսէն 7,973 ղրուշ աւելի։

ԱՄՍԱԹՈՇԱԿ.— Ելմտական նախարարութիւնը, այսօր, կը սկսի մէյ մէկ ամսաթոշակ վճարել կառավարական բոլոր պաշտօնեաներուն։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Էնկէրինի ու Այնթապի կողմերը ասպատակող Մահօ, Սիլօ և Հաճի Պէքօ անուն աւազակները ալ ձերբակալուեր են։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.— Կիրակի օրը Էնկիւրիի, Պըլէճիկի, Պէյլողարի ու Մէհէնէսի մէջ երկրաշարժի թեթև ցնցումներ զգացուեր են, առանց վնասաւոր հետևանք մը ունենալու։

ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐԸ.— Ձեռնհաս պաշտօնատունը իրեն եղած հարցումի մը պատասխանելով, ծանոյց թէ անոնք որ կառավարական պաշտօնատան մը կողմէ արտօնուած վաճառանիշ մը կը կեղծեն, պիտի պատժուին, նաև հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնուին որ այդ անձերը չկրկնեն իրենց արարքը։

ՀԱՄԻՏԻԷ ՀԵԾԵԼԱԳՈՒՆԴԵՐԸ.— Քանի մը աշիրէթ-երու պէկերը, ձեռնհաս պաշտօնատանն դիմելով արտօնութիւն խնդրեցին որ իրենց աշիրէթներէն Համիտիէ հեծելագունդեր կազմուին։ Ձեռնհաս պաշտօնատունը նկատողութեան առաւ այդ աղերսագիրը։

ՏԻԳԱՐ–ԱՅԳԻ.— Հանրային Պարտքի վարչութիւնը որոշեց տիգար այգի մը հաստատել Կէյվէի կայարանին մօտ։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարութեան քննիչներէն Վահան էֆ. Սուրէնեան և Հանրային Պարտքի վարչութեան կողմէ Պ. տը Ռէյմոնտ պիտի երթան քննել Սուրիոյ, Պէրութ ու Երուսաղէմի այգիները, որոնք [illegible] վարակուած են։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ վարժարանի քաղաքային ճիւղը աւելի բարեկարգելու համար, ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստուած է որ կը քննուի բժշկական վարժարանին մէջ գումարուող առողջապահական յանձնաժողովին կողմէ, որ հարկ զգացած է նախապէս քննել վարժարանին ներքին կանոնագիրը։

ՀԱՑԻ ԳԻՆԸ.— Ալիւրի գիներու փոփոխութեանց համաձայն հացին գինը որոշելու եղանակ մը սահմանելու համար կազմուած յանձնաժողովը, այս օրերս, իր առաջին նիստը կը գումարէ։ Այդ յանձնաժողովը կը բաղկանայ Շէհրէմինի օգնական Սուաճի պէյէ, Կ. Պոլսոյ առևտրական Սէնտիկային փոխ-նախագահ Մուսթաֆա պէյէ, անդամ Րէշիտ պէյէ, Սաղաքալեար Դուանէն Սալահէտտին պէյէ, քաղաքապետութեան Խորհուրդին անդամ Անտօն ու Եաղէա էֆ.ներէ և ծովային նախարարութեան կողմէ նշանակուելիք պաշտօնեայէ մը։

Պ. ԿԱՍԹՕՆ ՕՊՈՒԱՆՕ.— Հանրային Պարտքի վարչական Խորհուրդին մէջ առանձնաշնորհեալ պարտաթուղթերու տէրերուն պատուիրակ Պ. Կասթօն Օպուանոյի պաշտօնը հինգ տարուան համար վերանորոգուեցաւ։

ՄԱՔՍԱՑԻՆ վերատեսչութիւնը որոշեց Ֆրանսա յանձնարարել պահպանութեան համար պէտք ունեցած երեք շոգենաւերը՝ տասնըութ հազարական ոսկիի։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ նոր կուսակալ Ճէվատ պէյի պաշտօնը վաւերացնող կայս. ֆէրմանը, հինգշաբթի օրը, կարդացուեր է հանդիսաւորապէս։

—Նախորդ կուսակալ Թէվֆիք փաշա իր ընտանիքով երէկ իրիկուն Կ. Պոլիս ժամանեց։

ԿԻՒԼԽԱՆԷԻ ախտաբանական հիւանդանոցին վիրաբուժական գործնական ճիւղին ուսուցիչ կարգուեցաւ Համիտիէ հիւանդանոցին բժիշկներէն Տօքթ. Վիք, որ 50 ոսկի ամսաթոշակ պիտի ստանայ և մինչև 1904 յունիս պիտի պաշտօնավարէ։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ վերատեսչութիւնը որոշեց որ Եէնի Ճամիի նամակատունը մինչև գիշերուան ժամ 1 բաց մնայ, Մահմուտ Փաշայինը՝ 1ուկէս և Սիրքէճիինը ալ 3։

ՃԻՏՏԷԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլիական Ամասի շոգենաւը նաւահանգիստ մտած ատեն, ընկղմեր է ֆրանսական Ալէքսանտր Գ. շոգենաւը որ խարսխած էր։ Նաւաստիները ազատուեր են։

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Ներքին գործոց նախարարութիւնը 16,000 ոսկիի գումար մը յատկացուց՝ Հիճազէն վերադարձող ուխտաւորներու նկատմամբ ձեռք առնուելիք առողջապահական միջոցներուն համար։

—Սուտանի կուսակալը փետրուար 21ին Խարթումէն ճամբայ ելաւ դէպ ի Պահր էլ-Կազալ՝ զինուորական գումարտակի մը հետ։

—Էլ-Ռոտ գիւղին մէջ քանի մը բնիկներ Թամի էլ Քոֆտի անուն տեղէն նկուղ մը գտեր են՝ արձանագրութիւն կրող քարով մը, որ երկու հազար տարուան հնութիւն մըն է։

—Նէամ-Նի-Մներու ցեղապետին որդին ու եղբայրը մասնաւոր պաշտօնով Խարթում ժամաներ են, փղոսկրներ նուէր բերելով կուսակալ Ուինկէթ փաշային, որ զանոնք ընդուներ ու սեղանի հրաւիրեր է. նաև մեծարժէք նուէրներ տուեր է անոնց։ Այդ ցեղը թէև մարդակեր կը կոչուի, սակայն երկու պատուիրակները շատ քաղաքավարութեամբ վարուեր են սեղանին ատեն։

—Անգլիական շոգենաւ մը Կարմիր ծովին մէջ Ռաս Պէնասի ծովեզերքին մօտ նաւ մը գտեր է, ուր քանի Պէտէվիներ կային՝ խումբ մը գերիներով։ Անոնք Սուէզ տարուելով յանձնուեր են անգլիական կառավարութեան։

ԱՅՆԹԱՊԻ մէջ Թաղապետութեան կողմէ շինել տրուած սրճարանի մը առաստաղը փլչելով, հիւսն Իպրահիմ [illegible] աղան փլատակներուն տակ մնացեր ու մեռեր է։

ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՆՈՒԿ.— Գումգափուի Քէօմիւրճի փողոցը ձկնավաճառ Հաճի Տօքճէս աղայի տանը դրանը առջև, հինգշաբթի գիշեր, նորածին մանչ մը ձգուած էր։ Ոստիկանութիւնը իմանալով քննութիւն կատարեց և վրայէն թուղթ մը գտաւ, ուրկէ հասկցուեցաւ թէ մանկիկը հայ ծնողքի կը վերաբերի, որով Մայր եկեղեցիին յանձնուեցաւ։

ՍԸՎԱԶԻ նահանգին պատուաւոր պաշտօնեայ կարգուեցաւ բժշկական վարժարանէն արտօնուած Մէհմէտ Մուրթէզա էֆ.։

—Շապին Գարահիսարի պատուաւոր պաշտօնեայ կարգուեցաւ Տէնիզլիի պատուաւոր պաշտօնեայ Գասըմ էֆ.։

ՄԱԽՍՈՒՍԷԻ Պարքըն շոգենաւը, երէկ, Գավագ ժամանած պահուն, առաջին մեքենավարը Րաիֆ էֆ. յանկարծամահ եղաւ։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.—Թաշտա Քոլէի կողմը գերձակ Աւետիսի խանութէն, առջի գիշերը, քանի մը մուշտակներ գողցուեցան։ Պօղոս անուն աշակերտէն կը կասկածուի, վասն զի ուրիշ ատեն ալ հագուստներ գողցած էր։

ՆԵՐԿԱՅ ձմեռուան եղանակին մէջ, երբ անձրևները կը շարունակեն, մարդ պէտք է զգուշանայ թրջելէ և հետևապէս պաղառութենէ, իր անձին համար պէտք եղած գնումները ընելով, որոնց մէջ կարևորագոյն տեղ մը կը բռնէ անբաժան հովանոցը՝ անձրևին՝ ձիւնին ու բուքին դէմ պատսպարուելու համար, երբ մանաւանդ այնչափ ձեռնտու, առուկան և համեմատաբար աժան հովանոցներ կը ծախուին, Ղալաթիա կամուրջին դէմ, աջ ու ձախ անկիւնները, Ղալաթիոյ համբաւաւոր հովանոցավաճառ ՄԻՀՐԴԱՏ ՀԱՅԿԱԶՆԻ երկու խանութները, ուր մետաքսէ և այլ ընտիր կերպասներ ալ կան, հովանոցներու հինցած կերպասները ճիշտ նորի պէս փոխելու համար։

Ազգային Լուրեր

Թիֆլիսէն կը գրեն.— Հինգշաբթի, ամսոյս 14ին փառաւոր հոգեհանգիստ կատարուեցաւ երջանկայիշատակ Ներսէս Ե. հայրապետի յիշատակին։ Թէ՛ Ս. Պատարագին և թէ հոգեհանգստեան ներկայ էր մեծ բազմութիւն։ Ս. Կաթողիկոսը հանդիսին պաշտած և պերճ քարոզ խօսեց։

—Փետրուար 23ին Թիֆլիսի ժողովարանում տրուելու է պարահանդէս և համերգ Թիֆլիսի էջմիածնի և ձրի ճաշարանի օգտին։ Երեկոյթի կառավարչուհին Տ. Հեղինէ Աւթանդիլեան, ունենալով իրան օգնական Տ. Վ. Եսանդալեան, նոյան նախագահութեամբ, խոստանում է երեկոյթը կացուցանել զուարթ և ուրախ։ Բայց նպատակը, քաղցածին կերակրելը, սրբազան պարտականութիւնն է [illegible] մարդու, [illegible] չերկրայինց. որ Թիֆլիսը իր ներկայութեամբ այդ ուրախ երեկոյթին, իր փողերից զոհէ, մաս կը հանէ կարօտեալներին։

—Հայ դրամատիկ. ընկեր. կանոնադրութիւնը Պետերբուրգում պաշտօնապէս իշխանութիւնից, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, հաստատուած է։

—Ս. հայրապետը գարնան մտադիր է Վլադիկաւկազով ճանապարհորդել դէպի Քերչ, ապա Աստրախանով վերադառնալ։

—Լոնտոնէն կը գրեն մեզ մարտ 10 թուով.—Անցեալ փետրուար 23ին (Ն. Տ.) Լոնտոնի Լամպէթ Բէլէսի մատրան մէջ տեղի ունեցաւ Քանթէրպըրի Կոլի եպիսկոպոսական օրհնութիւնը, (անկլիքան Եկեղեցին եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն չունի, այլ օրհնութիւն) Քէնթըրպըրի արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ որ շրջապատուած էր զանազան թեմերու եպիսկոպոսներէ ու քահանաներէ։ Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէր բարձրաստիճան եկեղեցականներէն, նաև Հ. Սամուէլ Պարոնեան վարդապետ, որ եպիսկոպոսին մտերիմը ըլլալով յատկապէս հրաւիրուած էր։ Այս հանդէսին նկարագրութիւնը պատկերով միասին Կրաֆիք ամենօրեայ և շաբաթական ալ թերթերուն մէջ տեսնուեցաւ, բայց սխալմամբ Հ. Պարոնեան ներկայացուած էր իբր քաղաքիս Յունաց եկեղեցիին հովիւը. ասոր վրայ մեր քաղաքին յոյն գաղութը իրար անցնելով տեղեկութիւն ուզեց իրենց հովիւէն, ստուգելու համար ո՛վ ըլլալը, որով համոզուեցաւ թէ պատուածը պարզ սխալ մը արդիւնք է։ Այս թղթակցութեան նպատակը անկլիքան եպիսկոպոս մը օրհնութիւնը ծանուցանել չէ Արևելքի ընթերցողներուն. սակայն մեր այս գրածին Հ. Սամուէլ վարդապետ Պարոնեանի անկլիքան Եկեղեցիին մէջ հաղորդութիւն առնելը վերայիշել եկեղեցական հանդէսին առթիւ. արդէն գէշ տպաւորութիւն ըրաւ մեր վրայ և տարակոյս չունինք որ նոյնը պիտի ընէ ուրիշներուն վրայ, Հայ. Եկեղեցիի վարդապետ մը այսպէս օրէն վարուած ըլլալուն համար։ Աս կես գոնէ՝ իր արարքով՝ Հ. Սամուէլ վարդապետ քաջալերած կ'ըլլայ խել մը ազգայիններ, անկլիքան Եկեղեցին դիմել և հոգալ իրենց հոգեկան բոլոր պէտքերը, ինչպէս որ Լոնտոնի մէջ գտնուող ազգայիններէն ոմանք անկլիքան Եկեղեցին կը յաճախեն և կը վճարեն իրենց սեփական նստարաններուն համար։ Կ'ըսուի թէ յիշեալ վարդապետը տարիէ մը առաջ ալ անկլիքան Եկեղեցիին արարողութեանց ներկայ գտնուած ատեն առաջարկութիւն ընդուներ է հաղորդութեան, բայց այն ատեն ծոմապահութիւն ըրած չըլլալը մէջ բերելով, մերժեր է. եթէ նոյնը այս անգամ ընելու ըլլար, կարծենք գայթակղութեան առիթը առած պիտի ըլլար. այս առթիւ չենք ուզեր աւելի առաջ երթալ, վասն զի իբր հեղինակաւոր և հմուտ եկեղեցական՝ կը յարգենք զինքը. բայց միևնոյն ատեն չենք կրնար զսպել մեր ձայնը իր այս արարքին համար»։

—Սէլանիկի քահանային և մէկ քանի անձերու միջև հակառակութիւն ծագելով, մատրան շինութիւնը ետ մնացած և հոգաբարձութիւնը կազմալուծուած վիճակի մը հասած է։ Պատրիարքարանէն գրուեցաւ Սէլանիկի երևելիներէն Բոշլեան Գրիգոր էֆ.ի, որպէս զի եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը վերակազմէ, իր անձնապաշտութեամբ, ծագած հակառակութեանց վերջ տալու և մատրան համար եղած աշխատութիւնները առաջ տանելու նպատակով։

—Կրթական տեսչի խնդիրը, որուն պատճառած գլխացաւութիւններէն հազիւ ազատած էինք, նորէն մէջտեղ ելաւ։ Կ'ըսուի թէ կրթական նոր տեսչին ամսաթոշակը ապահովելու համար, Պատրիարքարանի Սնտուկէն 300 ղրուշ պիտի յատկացուի և 300 ղրուշ ալ Թաղերէն պիտի տրուի, իբր ճամբու ծախք։

—Պատրիարքարանէն այս առտու տեղեկութիւն կուտան մեզ թէ սխալ է այսօրուան Մանզումէի հաղորդած սա լուրը.— «Պատրիարքարանէն դպրոցներուն ղրկուած մասնաւոր շրջաբերական մը կը հրամայէ ինչ ինչ յապաւումներ ընել դասաւանդութեանց մէջ. հետևաբար, հարկ եղած տնօրէնութիւնները ձեռք առնուեցան այս մասին»։

—Փետր. 25ի գիշերը, երկրաշարժի նոր և բուռն ցնցում մը զգացուեր է Կարնոյ մէջ, սարսափի մատնելով ժողովուրդը, որ տաղաւարներու և վրաններու տակ ապաստանած էր։ Անձի կորուստ չկայ բարեբախտաբար։

—Պատրիարքարանի կողմէ կը հերքուի այս առտուան Մանզումէի հաղորդած այն լուրը թէ Ս. Պատրիարքը Լևոն ԺԳ. Պապին քսանհինգամեակին առթիւ, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած ըլլայ։

—Տ. Եղիշէ քահանան, որ տունի մէջ պսակ կատարած ըլլալուն համար Ս. Պատրիարքին կողմէ փիլոնազրկութեան դատապարտուած ու ներման արժանացած էր, այս անգամ պսակներու պաշտօնատան կողմէ կանչուած է, հարկ եղած բացատրութիւնը տալու համար։

—Գատըգիւղի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Շիրինեան և Չիչէքճեան էֆէնտիները հրաժարեր են, որով Թաղ. Խորհուրդը կազմալուծուած վիճակ մը առեր է նորէն։

—Ուսումնական Խորհուրդը իր սովորական նիստը գումարեց երէկ և զբաղեցաւ հետևեալ խնդիրներով.—Ուսուցչական վկայագիրներու խնդրոյն առթիւ, Խ. Ժողովը Կուրտիկեան էֆէնտիի առաջարկութեանց վրայ, ուսուցութեան տարւոյ բարւոք պաշտօնավարութեամբ ծառայեալ ուսուցիչներու քաջալերութեան պարագան և յետ խորհրդակցութեան որոշեց՝ իբրև տալու օգնական ուսուցիչները և ուսուցչուհիները, օգնական մասնագէտներէն անոնց որ գնահատելի արդիւնքներ ունեցած են, անոնց վերաբերեալ քննութեան ենթարկելու, բարձրացնել վկայականներու աստիճանը մասնագէտի, և յանձնեց զայն Կուրտիկեան էֆ.ի որ ազգ. վարժարաններու գործօն ծառայութեան մէջ գտնուող ուսուցչաց ցուցակին վրայէն պէտք եղած ընտրութիւնը կատարելով արժանաւորները որոշէ և ներկայացնէ Խորհուրդին։—Ասկէ առաջ Հ՛գլեան էֆ.ի «Նոր դասագիրք Փրանսերէն լեզուի» անունով գործ մը պատրաստած և ներկայացուցած էր։ Նոյն գործին պատրաստութեան և պարունակութեան մասին հարկ եղած քննութիւնը կատարուած ըլլալով տրուած բացատրութեանց վրայ՝ Խորհուրդը համաձայն գտաւ զայն ազգ. վարժարանաց ուսմանց ծրագրին և որոշեց վաւերացնել իբրև դասագիրք բարձրագոյն դասըն թաղի կէսուտեանց երկրորդ տարւոյ և արտօնեց անոր գործածութիւնը ազգային վարժարանաց մէջ։— [illegible] Սէփան էֆ. Սէփանեանի պատրաստած Աշխարհաբար Քերականութեան մասին կատարուած քննութեան արդեանց վրայ, մերժեց նոյնին վաւերացումը։ Նոյնպէս Կարապետ էֆ. Տէմիրճեան իր գործնական և տրամաբանական երգեցողութեան դասագրքին երկրորդ տպագրութեան առթիւ ինչ ինչ բարեփոխումներ ներմուծած և ներկայացուցած էր, յետ քննութեան վաւերացուելու համար. Խորհուրդը որոշեց յետ կանոնական քննութեան ի գործ դնել պարտ ու պաշտօնը։ Սմբատ էֆ. Դաւիթեան «Տարրական Քերականութեան» և անոր լրացուցիչ դասընթացքի նոր տպագրութեան առթիւ ասկէ առաջ անոնց վաւերացումը խնդրած ըլլալով՝ Խորհրդոյ անդամակիցներէն Աւետիսեան Բարսեղ էֆ.ի տրամադրական ձեռնհասութեանց մասին կատարած քննութեան տեղեկագրին վրայ, հարկ գտաւ լսել հեղինակին բացատրութիւնները և առ որ համար կանչել զինքը յառաջիկայ նիստին։ Ուսուցչաց Սնտուկին հետևեալ նուիրատուութիւններն եւս եղած են.— Նախորդ ցուցակ 2513։ Պէյլէրպէյի և [illegible] վարժարաններէն՝ Աւետիք էֆ. Խանճեան 30, Խաչիկ էֆ. Արապաճեան 20, Սմբատ էֆ. Մարգարեան 10. Օր. Պէաթրիս Երէցեան 30։ Գումար 2603։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Հոգաբարձութիւնս շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Սիմոն էֆ. Գույումճեանի Օր. Երանուհի Մ. Յակոբեանի ամուսնութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի մէկ օսմ. ոսկի նուիրած է հիւանդանոցիս Սարգիս էֆ. Ն. Տ. Սէփանեան, Եդիկէ։

ՇԱՄԱԽԻԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Երևանէն կը գրեն փետր. 10 թուով.—Անակնկալ պատուհասին զոհ գնացած դժբաղդ Շամախեցիներին օգնելու հրաւէրն արձագանք գտաւ և Երևանում։ Քաղաքագլխի նախաձեռնութեամբ նուիրատուութիւններ են հաւաքւում թշուառ զոհերին հասցնելու համար։ Տեղս չլսուած տաք ձմեռից յետոյ, վերջին օրերս եղանակները խիստ փոխուեցին. սկսուեցին անձրևներ, որոնք երեկւանից փոխուեցին ձիւնի։

—Շուշիէն կը գրեն փետր. 9 թուով.—«Երկրաշարժի զօրեղ ցնցումները փոքր ինչ սթափեցին և մեր Շուշեցիներին։ Շամախու աղէտը սոսկալի տպաւորութիւն թողեց բոլորիս վրայ։ Այն անձնուէր երկիւղը, որ ներշնչել էին մեզ՝ մեր մէջ տեղի ունեցած թշուառութեան առաջ. մի խումբ համակրելի երիտասարդներ ու օրիորդներ նահանգապետից թոյլտուութիւն խնդրեցին շաբաթ ներկայացում կազմել երկրաշարժից վնասուածների օգտին։ Ներկայացման մասնակցելու են հրաւիրուած նաև մեր տեղս վաճառականներից ու օրիորդներից մի քանիսը և արտասահմանից նորերս Շուշի ժամանած նկարիչ Պ. Սարգ. Բաղդասարեան, որը ուրախութեամբ ընդունեց կենդանի պատկերներ զինելու նախաձեռնութիւնը։ Մասնաւոր հանգանակութիւն ևս բացուած է։ Շատ ցանկալի է, որ այսպիսի հանգամանքներում մեր հասարակութիւնը լուրջ [illegible] թափելով չորացնելու իր ցաւակցութիւնը, այլ իր լաւման ևս ընդհանուր գանձանակին մէջ ձգէ։ Թո՛ղ մեր մէջ ևս արձագանք գտնեն թշուառութեան գիրկը մատնուածների հառաչանքները։ Նպաստենք մեր ոյժերը ներածին չափ։

—Բագուից հաղորդում են թէ Հ. Ղևոնդ քահանայի խորհուրդով, երախտաւոր Վարդանեանի տանը, նշանադրութեան առթիւ նշանածի հօրաքոյր Օր. Վարդանեան 1000 ր. է նուիրել Շամախում վնասուածների օգտին։

Հեռագիրներ Այսօրուան

(Աժանս ըտ Քոնսթանթինոբլ)

ԼՈՆՏՈՆ, 14 մարտ.— Լորտ Ուոլզլի, վաղը, Բարսելոնա պիտի ուղևորի, անձնական գործերու համար։

—Լորտ Քիչնէր կը հեռագրէ թէ Լորտ Մէթուէն մարտ 13ին Քլէրքստորփ հասեր է և թէ բուժումը գոհացուցիչ կերպով առաջ կ'երթայ։

—Հէլլպրոնէն կը հեռագրեն լրագիրներուն թէ մարտ 12ին անգլիական հինգ զօրագունդեր դէպ ի Վոլվէհոք յառաջացեր են՝ Պօէրներուն վրայ յարձակելու նպատակով, բայց Պօէրներուն մեծ մասը, Մէյէր հրամանատարութեանը տակ, յաջողեր է խզել ամրոցներու գիծը ու փախչիլ։ Ցրուած Պօէրներ գերի ինկեր են։

ՔՈՓԷՆՀԱԿ — Տանիմարքայի Խորհրդարանը 7ի դէմ 88 ձայնով վերջնականապէս ընդունեց՝ Անթիլեանց դանիական կղզիները Մ. Նահանգաց վաճառելու ծրագիրը։

ՀՌՈՄ.—Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, նախարարութեան ծրագրին վրայ վիճաբանութիւն կատարուած ատեն, ներքին գործոց նախարար Պ. Ճիոլիթթի յայտարարեց թէ կ'ընդունի ժողովրդեան պահանջները՝ իրենց կենսական պայմանները բարւոքելու մասին։ Նախարարը յարեց թէ կառավարութիւնը պէտք է անկողմնակալ ըլլայ ու յարգէ ամէնուն իրաւունքները, մինչև ատեն որ անոնք օրինաւոր ճամբէն չշեղին։ Նախարարը արդարացուց երկաթուղիի պաշտօնեաներուն նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցները։ Զախակողմը ջերմապէս ծափահարեց Պ. Ճիոլիթթիի խօսքերը։

(Աժանս Նասիոնալ)

ՊԵՐԼԻՆ, 14 մարտ.— Գերմանիոյ նախարարապետ Ֆոն Պիւլով կոմսը Իտալիա ուղևորած ատեն, Վիեննա պիտի հանդիպի, Աւստրիոյ Հունգարիոյ արտաքին գործոց նախարար Կոլուխովսքի կոմսին հետ խորհրդակցելու։

ՎԻԷՆՆԱ.— Աւստրիոյ Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց պաշտպանողական նախարարութեան ելմտացոյցը։ Պաշտպանողական նախարարը յայտարարեց թէ կը մերժէ երկու տարուան զինուորական ծառայութիւնը։

ԼՈՆՏՈՆ.— Լորտ Մէթուէն, վէրքին վիճակը եթէ ների, Անգլիա պիտի վերադառնայ։

ԼԱ ՀԷ.— Կ'ըսուի թէ Ալպանիի Ալիս իշխանուհին Փոցտամ ուղևորեր է։ Գերմանիոյ դահաժառանգին նշանախօսութիւնը մօտալուտ է։

ՄԱՏՐԻՏ.—Խնամակալ թագուհին հրաւիրեց քաղաքական գլխաւոր անձնաւորութիւնները։ Պ. Մոնթէրօ Ռիոս յայտարարեց թագուհիին թէ կ'ընդունի նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը, եթէ Պ. Սագաստա յանձն առնէ բարեկամ ըլլալ և չէզոք մնալ։ Կ'երևայ թէ նախարարական տագնապին լուծումը դժուար պիտի ըլլայ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Պ. Սէսիլ Ռոտսի առողջական վիճակին համար առնուած լուրերը գոհացուցիչ չեն։ Վիճակը ծանրացեր է։ Լոնտոնի սակարանին մէջ Չարթըրտի գիները մինչև 3. 25 ինկան։

ԼՈՆՏՈՆ.—Էտուարտ թագաւորը Բարիզ չպիտի հանդիպի, պօլիթիքական ցոյցերու առիթ չտալու համար։

—Տըլարէյ պօէր զօրավարը ազատ արձակեց Լորտ Մէթուէնը, պատւոյ խօսք առնելով անկէ։

ԲԱՐԻԶ.—Մ. Նահանգաց և Սպանիոյ միջև դաշնագիր մը կնքելու համար սկսուած բանակցութիւնները ի դերև ելած են։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ.—Կոմս Թոլսթոյի վիճակը ծանրացած է։

ՍԱԿԱՐԱՆ

Այս շաբթու անցեալ շաբթէն լաւագոյն էին գիները։ Շաբթուս սկիզբը թէև օսմ. թուղթերը մէյմէկ քիչ ինկան, բայց քանի մը օրէ ի վեր բաւական վրայ դրին և հաստատ կը բռնուին։ Հելլէնական հանքային Լաւրիոնը, 49 ֆր.էն մինչև 78 ֆր. բարձրանալէ ետք, այսօր կ'արժէ 67 ֆր. բան մը որ՝ այս թուղթին համար մանաւանդ, սովորոյթ եղած է գրեթէ քանի մը ամիսը, կամ տարին անգամ մը՝ այս վիճակը։ Անգլիական քոնսոլիտէն՝ ուր որ է հոն կը մնայ, որ գոհացուցիչ վիճակ ըսել է՝ պետութեան ամէ՛ օրեայ պատերազմական մեծ ծախքերուն նայելով։ Իսկ Թրանսվալի թուղթերուն սակը, շատ բարձր է—այսօր 139 ֆր. կ'արժէ հաս— երբ նկատի առնենք թէ այդ թուղթին սակին ելևէջը կապուած է անգլ. յաջողութեանց կամ ձախողութեանցը հետ։ Բայց կ'երևայ թէ քաղաքական՝ և անոր հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցող սակարանական աշխարհը ալևս շատ կարևորութիւն չի տար մանր մունր կամ մասնակի պատերազմական յաջողութեանց կամ պարտութեանց. ապա թէ ոչ վերջին անգլ. պարտութեան հետևանքով Թրանսվալի թուղթերուն գինը պէտք էր շատ աւելի իջնայր։ Հաւասար եղէք որ, եթէ Լորտ Մէթուէնին սակէ տարի մը առաջ այս պարտութիւնը կրէր և ինք ալ օձիքը ձեռք տար այսպէս, այն ատեն միտքերու վրայ ուրիշ ազդեցութիւն պիտի ունենար և հետևապէս ոչ միայն հարաւ-Ափրիկեան հանքային ուրիշ թուղթեր՝ Ռանտ մայնս, Չէրդըրդ և այլն դահավէժ անկում պիտի կրէին, այլ և Թրանսվալի թուղթերը թաւալգլոր պիտի դային և ոչ թէ սոսկ հիմնական պէս, քանի մը ֆր. կորսնցնելէ ետքը նորէն հետևեալ օր իրենց գինը պիտի գտնէին։ Այսու հանդերձ Լորտ Մէթուէնին պարտութիւնը Թրանսվալ գնորդներու բաւական վնաս պատճառեց, որոնք շատ… մեր չ'ըրին Լորտը, ընդհանրակալը.

Մ. Հ.

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմ. Քոնսոլիտէ Սերի Տ.	Օ. Օ.	28	33
Ամէնէն բարձր գին	»	28	35 1/2
Ամէնէն վար գին	»	28	31 1/2
Ռումէլիի երկաթ. [illegible]	Ֆր.	113	37
Ամէնէն բարձր գին	»	114	12
Ամէնէն վար գին	»	113	37

ԲԱՑՈՒՄ 2 Մարտ

Օսմ. Քոնսոլիտէ Սերի Տ.	Ֆ. Կ.	28	31 1/2
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	113	87
[illegible]		—	—
[illegible]		14	15
Օսմ. Պանքա		—	—
[illegible]		0	19
[illegible]		0	12
Օսմ. [illegible] Ընկ.		8	55
[illegible]		5	80
» [illegible]		1	55
» [illegible]		4 2	—
[illegible] Պոլսոյ		470	—
[illegible]		140	—

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոն առժամ	Ղրշ.	110	15
» » » չէք		110	38
Բարիզ » »	Ֆր.	23	68 3/4
» » » չէք	»	23	70
Պերլին անուանական չէք	Մարք	18	57
Վիէննա չէք	Քրոն.	21	73

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ [illegible]

20 Ֆրանքնոց	Ղրշ.	87	23
Անգլիական ոսկի	»	110	05
[illegible]	»	20	—
[illegible]	»	[illegible]	5
[illegible]	»	108	02
[illegible]	»	100	—
[illegible]	Օ. Օ.	8	58

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 14 Մարտ

Անգլիական Քոնսոլիտէ	94	18
Օսմանեան Թուղթ սէրի Բ.	51	25
Օսմանեան Թուղթ սէրի Գ. [illegible]	26	12
Օսմանեան Թուղթ սէրի Դ. [illegible]	25	50
Օսմանեան Պանքա	13	50
Օսմանեան 1890	—	—
Հելլէնական 5 %	40	—
» [illegible]	44	—
[illegible] 1886	84	—
Եգիպտական Ունիֆիէ	103	—
[illegible]	165	—
[illegible]	5	33
[illegible]	15	—
[illegible]	95	32 1/2

ՓԱՐԻԶ, 14 Մարտ

Ֆրանս. Ռանթ 3 %		101	25
» » 3 1/2 %		102	05
Օսմ. Թուղթ, սէրի Դ.) բաց.	Ֆրք.	26	55
) փակ.	»	26	52
» » Բ.	»	—	—
» » Գ.	»	28	52
Օսմ. Պանքա. Փակում	Ֆր.	563	—
[illegible]	»	—	—
Ռումէլիի երկաթուղի	»	115	25
Օսմ. [illegible]	»	510	—
Օսմ. [illegible]	»	330	—
[illegible] 4 %	»	505	—
[illegible]		1045	—
Իտալական Ռանթ	»	[illegible]	25
Սպանիական [illegible]	»	77	25
Թրանսվալ	»	139	—
[illegible]	»	85	160
[illegible]		—	—

ՊԵՐԼԻՆ, 14 Մարտ

[illegible]	»	—	—
Ռումէլիի երկաթուղի	»	115	—
[illegible]	»	101	90
[illegible] Լոնտոնի վրայ 8 օրէ.	»	81	35

ՎԻԷՆՆԱ 14 Մարտ

[illegible] Լոնտոնի վրայ	»	240	10
Ռումէլիի երկաթուղի	»	110	70
Օսմ. [illegible]	»	298	—

ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷԻ ԲԵՐԱՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Քրէտի Լիոնէի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ մարտ 4)17ի երկուշաբթի օրը տեղի պիտի ունենայ նոյն դրամատան Բերայի նոր մասնաճիւղին բացումը Մեծ Փողոց թիւ 333 շէնքին մէջ։ 4—10

Տե՛ս չորրորդ երես ԲՐԷՆԴԱՆԻ մեծ աճուրդին ծանուցումը։

Լոյս տեսաւ «ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ»ի ութերորդ պրակը։ Մամուլի տակ է Թ. պրակը։

Բաժանորդագրութեան համար դիմել Սմբատ Դաւիթեանին։ 3—3

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

Օգտակար ու հրահանգիչ ընթերցարան դպրոցներու և տուներու մէջ կարդացուելու յարմար։

Գին 6 Ղրուշ 3—3

ԱԳԱՌԻԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Կահաւորման յատուկ ամեն տեսակ ապրանաց
Ղալաթիա, Թիւնէլին քովը Մէրթէպանի փողոց
Իզզէթ Բաշա խանի կից Թիւ 16

Նոր հաստատուած այս մթերանոցներուն մէջ կը գտնուին անգլիական գորգեր, [illegible] և Թաւրիզոյ գորգեր, «Քէչէ»ներ, «Թիւլ» վարագոյրներ, աթոռներ, քորնիզներ, գետնի մուշամաներ և զանազան տեսակներով [illegible] կերպասներ, մահճակալներ, աթոռներ ու հայելիներ։ Կը վաճառուի յարգոյ հասարակութեան շատ դիւրամատչելի պայմաններով։

ԱՄՍԱԿԱՆ ՎՃԱՐՄՈՒՆՔՈՎ
635 ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԳԻՆ

Տր. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
396, Մեծ փողոց Բերա, 396
Տեսնել 4րդ երեսը
Պոլսոյ կողմը մասնաճիւղ չունի

ՄՈՒՉՈՒԱԼ ԼԱՅՖ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1843ԻՆ
Պահեստի գումար ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ 687 ՄԻԼԻՈՆ Ֆրանք
Ապահովագրական ամէն կարելի դրութիւններ կը գործադրէ. խառն ապահովագրութիւն, ամբողջ կեանք, զուակաց դրամագլուխ, ցմահ եկամուտ, եւայլն

Մուչուալ Լայֆի սակագինը և ապահովագրութեան զանազան դրութիւնները չուսումնասիրած մի ապահովագրուիք։—Առաւելեան պայմաններ, վճարմանց դիւրութիւնք։ Տեղեկութեանց համար դիմել առ Պ. Ֆ. ՀԷՐ, ընդհանուր գործակալ, Խնաքէթ խան, Վօյվօտա փողոց, Ղալաթիա, Կ. Պոլիս։ 579

PARIS

GRANDS MAGASINS DU
Printemps
NOUVEAUTÉS
Envoi gratis et franco
du catalogue général illustré, renfermant toutes les modes nouvelles pour la SAISON d'ÉTÉ, sur demande affranchie adressée à
MM. JULES JALUZOT & Cie
PARIS
Sont également envoyés franco, les échantillons de tous les tissus composant nos immenses assortiments, mais bien spécifier les genres et prix.
Envoi franco de port jusqu'à destination de toute commande de 50 francs payée par avance, pouvant être expédiée en un seul colis-postal.
Les envois qui ne peuvent être faits par colis postaux, sont expédiés franco Marseille ou, sur demande, *franco destination*, à partir de 100 fr. moyennant 5 % d'augmentation sur le montant de la facture.—Ces envois peuvent être expédiés contre remboursement

BULGARIA
ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ
ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԿ.
Հաստատուած Ռուսճուք
Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար՝
6,000,000 Ֆրանք
Ապահովագրութիւն կարասիներու, կալուածներու, ապրանքներու եայլն, Կ. Պոլսոյ և գաւառներուն մէջ, ազատ պայմաններով և նպաստաւոր սակագիններով։
Մասնաւոր ապահովագրութիւն շոգեգնացներու և ճարտարագործներու համար։
Կեանքի և տղոց համար դրամագլուխ պատրաստելու ապահովագրութիւն։
Վնասուց անմիջական ու առատաձեռն հատուցում։
Ընդհանուր գործակալութիւն, Կ. Պոլիս, Վօյվօտա փողոց, Գալաֆեան խան։
Լիազօր վարիչ — Ընդհ. Գործակալ
Տ. Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ժ. Պ. ՔԱԶԱՐԵԹԹՕ
Ընկերութեան դրամատունը Քրէտի Լիոնէ

1803
IMPERIAL
ԻՄՓԷՐԻԱԼ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ
Հաստատեալ ի Լոնտոն 1803 ին
Դրամագլուխ Ա. Ո. 2,900,000
Վճառուց հատուցուած 16,000,000
Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ապրանք, շէնք եայլն
խիստ չափաւոր գիներով
Դեր-գործակատար — Լիազօր գործակ. Թուրքիոյ
ՅՈՎՍԷՓ Տ. ԳՈՒՐԹԷԼԼԻ — Շ. Բ. ԳԼԻՖԹԸՆ
Ղալաթիա, Ինայէթ խան

LE PHENIX AUTRICHIEN
ՖԷՆԻՔՍ ՕԹՐԻՇԻԷՆ
Հիմնուած 1860ին Վիէննայի մէջ
ԿԱՅՍ. ԱՐԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԸՆԴՀ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ	ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ
Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար	Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար
Մինչեւ 1898 դեկտ 31, 31,008,000 Ֆր.	Մինչեւ 1898 դ. կտ 31, 17,000,000 Ֆր.

Սոյն Ընկերութիւնը լաւագոյն պայմաններով կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ շէնքեր կարասիք ու ապրանք նաեւ անձեր, թէ Պոլսոյ և թէ գաւառներուն մէջ։ Ընկերութեան դրամատունն է Քրէտի Լիոնէ։ Դրասենեակ, Պոլիս, Հաճօբուլօ խան, Թիւ 53—56։
Լիազօր Ներկայացուցիչ
Գ. ՖԷՐԱՏԵԱՆ
745

կաթիլներու մէջ ամփոփուած
ՊՐԱՎԷԻ ԵՐԿԱԹ
FER BRAVAIS
Ամենէն ազդեցիկ դեղն է
Անարիւնութիւնը, դեղնութիւնն ու տժգունութիւնը բուժելու։ Ոչ անախորժ համ ունի եւ ոչ ալ հոտ. աշխարհի բոլոր բժիշկները կը յանձնարարեն Ֆէր Պրավէն։
Պնդութիւն չի տար։ Ակռաները չի սեւցըներ։ Կարճ ժամանակի մէջ կուտայ Առողջութիւն, Կայտառութիւն, Ոյժ եւ Գեղեցկութիւն։ Կեծերէն զգուշանալ։ Կը ծախուի թէ կաթիլի եւ թէ դեղահատի ձեւով ամէն դեղարաններու, մթերանոցներու մէջ։
Մթերանոց, Թիւ 130, Լաֆաեէթ փողոց, Բարիզ

ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԷՆԷՆ ԱԶԴՈՒ ԴԱՐՄԱՆԸ
Սրբտասարդական զեղխութիւններէ առաջ եկած ջերմամիզութիւնն ու ամէն կարգի հոսումները եթէ անխնամ ձգուելով չի դարմանուին, սոսկալի հետեւութիւններ կ'ունենան և մինչեւ իսկ որդեծնութենէ կը զրկեն զմարդ։ Թէ նոր սկսած և թէ հինցած ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԻՒՆՆ անվրէպ կերպով ու հիմնապէս բուժելու համար ՍԱՆԴԱԼ ՍԱԼՕԼԷ ԷՄՄՐԻ անուամբ դեղ մը հնարուած է որ բնաւ ստամոքսը չխանգարելով կարճ ժամանակի մէջ կատարելապէս կ'անհետացնէ հիւանդութիւնը, առանց հետք մը ձգելու։
Ջերմամիզութեան համար թէեւ շատ մը դեղեր կան, բայց անոնք ստամոքսը խանգարելէ և միզանցքն ու ամորձիքները ուռեցնելէ և հիւանդն յուսահատեցնելէ ուրիշ բանի չեն ծառայեր. մինչդեռ ՍԱՆԴԱԼ ՍԱԼՕԼԷ ԷՄՄՐԻ բոլորովին զերծ է այս տնտեղութիւններէն։ Հետեւաբար անոնք որ այս կարգի ծածուկ հիւանդութեանց ենթակայ են ու չեն փութար այս գիտական մեթոտով պատրաստուած դեղը գնել, պարապ տեղը ժամավաճառ կ'ըլլան և ուղղակի կը փճացնեն իրենց առողջութիւնը։
Սանդալ Սալօլէ Էմմրին կը ծախուի մայրաքաղաքիս և գաւառներու մեծ դեղարաններն ու դեղի մթերանոցները։ Զգուշացէք անուններու նմանութենէն. ԷՄՄՐԻ անունը փնտռեցէք։
Կը ծախուի ՍԷՖ Ճամիի բակը Բեազիմ պէյի Սուլթան Համամ Մէզիթի, Լի օս, Պօն Էյիռնօ դեղի մթերանոցներն ու Պալճէ Գաբու Բիւչիւքեան դեղարանը։
789 — 17—52

ԹԸ ԿՐԷՇԱՄ
ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
Ի ԼՈՆՏՈՆ
Դեկտեմբերի պարտագրութիւն 31 դեկտ. 1898ի
162,924,140 ֆրանք
Տարեկան եկամուտ, ապահովագրութիւններ և շահ 31 դեկտեմբեր 1898ի
29,765,473 ֆրանք
Ընկերութեան հաստատութեան թուականէն՝ այսինքն 1848էն ի վեր, ապահովագրեալներու եղած վճարումնք, կենսաթոշակ, եւն.
362,858,507 ֆրանք
1898 տարուան մէջ ընկերութիւնը 6619 ապահովագրութիւն ըրած է որոնց 58,680,000 ֆրանք դրամագլուխ մը կը ներկայացնեն։
Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն՝ Պ. Պ. ԷՏՈՒԸՐՏ ԵՒ ՈՐԴԻ Պոլիս, Մէյտանճըգ փողոց, Ալլէյտէն խան։
Մինչնորդներու լաւ վարձատրութիւն կ'ըլլայ։
Փոխ-գործակալութիւն, Ղալաթիա Մէյմէնէթ խան։

ՖՐԵՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ ԵՒ ԸՆԿ.
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible]

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
[illegible]	10500	[illegible]	3500
[illegible]	10500	[illegible]	3500
[illegible]	10500	[illegible]	3393
[illegible]	9300	[illegible]	3500
[illegible]	9000	[illegible]	3500
[illegible]	8000	[illegible]	3500
[illegible]	8000	[illegible]	2500
[illegible]	8000	[illegible]	3500
[illegible]	8000	[illegible]	3500
[illegible]	6700	[illegible]	964
[illegible]	6700	[illegible]	300
[illegible]	6700	[illegible]	300
[illegible]	3500		

[illegible]
Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել
ԷՏՎԱՐ ԼԷՅԹԸՆ
Ղալաթիա, [illegible]
836

ՄԱԹԻՔՕ ԵՒ ԿՈՒՄՕ ԵՒ ԸՆԿ.
ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ի ՓԱՐԻԶ
MATICO de GRIMAULT & Cie

ՄԱԹԻՔՕՎ ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ
Մի միայն Բիրուի Մաթիքօի տերեւով պատրաստուած այս Ներարկումը մէկ քանի տարուան մէջ տիեզերական համբաւ առած է։ Կը դարմանէ քիչ ժամանակի մէջ ամենէն յամառ միզատարներ։

ՔԱՓՍՈՒԼ ՄԱԹԻՔՕ
Անխուսափելի արդիւնք սերմնահոսութեան դարմանման համար, առանց երբեք յոգնեցնելու ստամոքսն, ինչպէս կ'ընեն բուսկնոյլայի խէժի քափսուլները։ Կը գործածուին նաեւ հինցած հիւանդութիւններու համար։

Փարիզ, 8, Վիվիէն փողոց, և գլխաւոր դեղարանաց մէջ։ A.

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1852
Տ' Ս. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՔ
396 ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԲԷՐԱ 396
(Ամենէն զարդարուած վայրը յարկը, ճիշդ Զրպալեանց դէմը)
[illegible]
Ծանօթ.—[illegible] ՏԵՐՆԵՐՆ !!
197

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՔՐՈՂԱԿԱՆԸ
HUNYADI JANOS

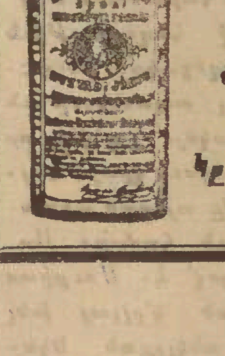

Անմիջական, ապահով եւ դիւրին կերպով կ'ազդէ
Տիեզերահռչակ ճամբաւ
ՁԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾԻՔԷՆ
Պահանջելու է հեռեւեալ անունը պարունակող պիտակով շիշեր
ANDREAS SAXLEHNER
Կը ծախուի գլխաւոր դեղավաճառներուն և դեղագործներուն քով։
387

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ
[illegible]
[illegible]

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
[illegible]	1069	[illegible]	1497	[illegible]	1011	[illegible]	724	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2807	[illegible]	2908	[illegible]	1695	[illegible]	2273	[illegible]	1112
[illegible]	1541	[illegible]	895	[illegible]	775	[illegible]	2709	[illegible]	1725
[illegible]	3877	[illegible]	4311	[illegible]	1581	[illegible]	2557	[illegible]	1193
[illegible]	1322	[illegible]	957	[illegible]	3720	[illegible]	1957	[illegible]	1206
[illegible]	1364	[illegible]	2383	[illegible]	3800	[illegible]	1785	[illegible]	1223
[illegible]	1078	[illegible]	1712	[illegible]	585	[illegible]	2418	[illegible]	2548
[illegible]	241	[illegible]	594	[illegible]	3354	[illegible]	1082	[illegible]	2227
[illegible]	4431	[illegible]	2494	[illegible]	3540	[illegible]	4193	[illegible]	1473
[illegible]	1671	[illegible]	1520	[illegible]	1030	[illegible]	1856	[illegible]	487
[illegible]	1227	[illegible]	1541	[illegible]	1058	[illegible]	1535	[illegible]	2439
[illegible]	1246	[illegible]	954	[illegible]	2207	[illegible]	1557	[illegible]	1914
[illegible]	1994	[illegible]	1388	[illegible]	1708	[illegible]	516	[illegible]	1289
[illegible]	2739	[illegible]	849	[illegible]	1052	[illegible]	3289	[illegible]	2856
[illegible]	1384	[illegible]	4582	[illegible]	2373	[illegible]	1961	[illegible]	1558
[illegible]	2897	[illegible]	3060	[illegible]	1648	[illegible]	1615	[illegible]	1207
[illegible]	4325	[illegible]	1342	[illegible]	3191	[illegible]	1789		

Քոլէնօ շոգենաւը, նաւապետ Շէքըլ, ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս հասած է։
Դիմել առ գործակալ [illegible]
[illegible]
377

COMP RUSSE
NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible]
5/18 [illegible]
6/19 [illegible]
7/20 [illegible]
7/20 [illegible]
8/21 [illegible]

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible]
Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ
[illegible]
Մարտ 17ին Սիռէասի, Անտ. եղերքէն։
[illegible]
Մարտ 18ին Սիռէասի, ուղ. Մարսիլիա։
[illegible]
175 Ֆրանք. [illegible]
[illegible] 515 [illegible]

ՔԻՒՆԱՐՏ CUNARD
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
[illegible]

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
[illegible]	13900	[illegible]	5591
[illegible]	13900	[illegible]	4841
[illegible]	12953	[illegible]	3229
[illegible]	12950	[illegible]	2944
[illegible]	8545	[illegible]	2336
[illegible]	8128	[illegible]	2935
[illegible]	8120	[illegible]	2554
[illegible]	7392	[illegible]	3131
[illegible]	7285	[illegible]	1814

Դիմել առ [illegible]
Joly et Seager
Մէյմէնէթ խան, Թիւ 6, 7, 8, Ղալաթիա, [illegible] 255

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible]

Անուանք	Թոնօ	Անուանք	Թոնօ
[illegible]	3000	[illegible]	2500
[illegible]	3000	[illegible]	2498
[illegible]	3000	[illegible]	2250
[illegible]	3000	[illegible]	2250
[illegible]	3000	[illegible]	2000
[illegible]	3000	[illegible]	1500
[illegible]	3500	[illegible]	1500

Դիմել առ Ֆ. Վ. ՎԻՐՕԼ և ԸՆԿ.
[illegible] խան
[illegible] ԵՒ ԸՆԿ.
184 — 81, [illegible]

Արտօնատէր ՔԵՐՈՎԲ ՆՇԱՆԵԱՆ

— 1 —

ՆՈՄԱԿԱՆԻ ԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՍ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ա՛յո, սիրելիդ իմ Պօղոս, սիրայօժար կամօք կը հաւանիմ ձեզ ալ ըսել իմ մտածիս մէջ եղածը, որովհետեւ ձեզ հաճոյ թուած է չեշտել այս բացատրութիւնը։ Ձեզ որ այր մարդ էք ու կրնաք ամէն բան հասկնալ կրնամ նոյն իսկ խոստանալ Տիկին Բէանէլի ազգու լեզուով թէ «չպիտի ծածկեմ ըսելու իմ մտքիս մէջ եղածը»։

Մանաւանդ որ բարեկամս ձեր քըրոջ(*) ըսի միայն ճշմարտութեան մէկ մասը, որ աւելի առանձնայատուկ կերպով անոր կը վերաբերէր։ Ուրախ եմ որ ինք առիթ կ'ընծայէր մեզ յաջորդն ըսելու։ Ձեր քսան տարիներով ու ձեր՝ բարիք գործելու տենչով, կը գտնուիք մտքի այնպիսի պատուական տրամադրութեան մը մէջ, որ կրնաք տեսնել թէ մօտէն կ'ուսումնասիրեմ մեր խոշոր տխմարութիւններէն մէկ քանին ու՝ իբր բարեկամ մարդոց ու ճշմարտութեան՝ ի՛մ հետ պըպըտել անոնց դարման տանելու միջոցները։

Մանկութեան միջոցին այրերը մանաւանդ ընտանիքի հայրերը յարգալից հիացում մը կը ներշնչեն ինծի. կը թուէր ինծի թէ ասոնք բարձր վերնադասաւորներու մէջ տեղաւորուած էին։ Սիրտս յուզումէ ու վախէ կը բաբախէր երբ կը մտածէի թէ պիտի գար օր մը՝ ուր, ես ալ չափահաս այր մը պիտի ըլլայի օր մը՝ ուր ընտանիք մը կառավարելու. հոգիներ կազմակերպելու պարկին մէջ պիտի գտնուէի. ու այս բաներուն արժանի ըլլալու մտածումը յարաժամ անհանգիստ կ'ընէր զիս։ Շատ կանուխէն որբ մնացած ըլլալով պարած չէի զիս կատարելութեան հասցնել թուող այս էակներէն մէկուն անձնական մտերմութեան մէջ. ու տնուըջներո՛վս միայն բան մը գիտէի անոնց մասին։ Բնազդօրէն կը կարծէի թէ մարդիկ անմատչելի են ակարասրութեան, և թէ ո՛չ մէկ սխալ կամ անձուկ գաղափար կրնար մուտ գտնել անոնց մտքին մէջ։ Անոնք քան զիս մեծ էին մարմնով, ուստի ո՛րչափ մեծ պարտ էին ըլլալ նաեւ իմացականութիւնով ու զգացումներով։ Զայրոյթէս պիտի կարմրէի՝ եթէ այն ատեն ըսէին ինծի թէ մարդիկ կրնային ըլլալ ոսկրամոլ, ծոյլ, ստախօս, ճիշդ փոքր տղաներու նման։ Կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչպիսի անակնկալ մը պիտի կրէի՝ իմանալով որ այս մոլութիւններն հասարակային ժառանգութիւն միացած, այնուհետեւ պիտի կրկ'ապատկուէին ուրիշ չարերու հետ։

Ետքը պատրանքներս փարատեցան բնականաբար։ Ձեմ կրնար ըսել ձեզ թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան դառն եղաւ այս առաջին յուսախաբութիւնս։ Հարկ եղաւ սակայն ճանչնալ թէ մեծերը վարժարանին մէջ լուսաղոյն չէին քան փոքրերը, և թէ չափահասները առ հասարակ առաւելութիւն մը չունին մանուկներուն վրայ։

Առաջին մարդը՝ զոր մօտէն ու ընդերկար տեսայ, նա՝ որ պարտէր ինծի առիթ ընծայել առուգելու զօրաւոր սէրի մասին ունեցած այնչափ նպաստաւոր ենթադրութիւններուս ճշտութիւնը, այնպէ՛ս ինձ առեղծուած էր՝ որ ինծի կը ներշնչէր նախ այն մտածումը, թէ անհուն անջրպետ մը կար իր ու իմ միջեւ։ Ձեմ գիտեր թէ գիտակի՞ց էր իր միջակութեան, բայց կարծես թէ մոռցած էր հոգիի ու իմացականութեան բարեմասնութիւնները փոխանակել այնպիսի վէսութեան մը, ամբարհաւան բռնութեան մը հետ՝ որոնցմով արհամարհանօք կը դիտէր իրմէ ստորադաս նկատած ամէն բան։ Իր խակամիտ ինքնահաճութեան մէջ, կատարելապէս համոզուած էր թէ բնութիւնն աւելի՝ զուտ հողէ մը ստեղծած էր զինքը։ Ունեցած գաղափարները քիչ էին, բայց երբ պատահաբար յանի գաղափար մը ունենար, այնպիսի՝ յամառութիւնով մը կը պնդէր անոր վրայ՝ որ բնաւ տարակոյս չէր մնար թէ ո՛րչափ կարեւորութիւն կ'ընծայէր անոր։

Որովհետեւ շատ փոքրաամ էի այն ատեն, կարող եղայ պահ մը կարծել թէ բոլոր այս բաները կախում ունէին արժանիքէ. Վէհը շատ չը տեւեց ընդհուպ մտովի ըսի հառաչելով. Ո՜րքան սո՜ւտ են եղեր այն բաները՝ զորս ես գեղեցիկ համարած եմ։ Ապահովաբար, ասոնք ո՛չ սրամտութիւն կ'ենթադրեն, ոչ ալ բարեսրտութիւն։

Ն յնչափ անհաւատ չեղան իմ բոլոր փորձառութիւններս, ասոր ապացոյցը տեսաք ձեր քրոջ ուղղած նամակներէս Բ.ին մէջ պարզասիրութիւն մակագրին ներքեւ։ Բայց երբ վերջին վերլուծում, հաւատալ եղայ թէ մարդը պարտէր վար իջնել այն պատուանդանէն՝ որուն վրայ զայն քմահաճօրէն դրած էր իմ դեռատի բոբոք երեւակայութիւնս։ Որբոր ես ալ չափահաս մարդ եղայ՝ իմ նմաններուս ցաւագարութիւններով հանդերձ, չքողարկեցի բնաւ թէ ո՛րչափ հեռի էի իմ ընտրած մտատիպարէն ու համակերպեցայ, ո՛չ առանց քիչ մը դժկամակութեան, իմ Թշուառութեան ընկերներուս հետ մնալ այ՛ն նուաղ բարձր շրջանակին մէջ՝ ուր անոնք կը տարուբերին։

Որպէս զի մխիթարուիմ մեր մեծ հոգիներուն վրայ, սկսայ հետազօտել մեր փոքրհոգութեան գլխաւոր պատճառները. ու լուսաւորուելու և խելամտելու համար՝ մօտենալով տեսայ հետանկարի օրէնքներուն յեղաշրջումը. հեռուէ՛ն միայն քիչ մը մեծ հոգի ենք եղեր։

Ա՛յն մարդերը՝ որոնց վրայով պիտի խօսինք սիրելիդ իմ Պօղոս, անոնք են՝ որոնց շրջքին մէջ ապրելու կոչուած ես, և որոնք կը կոչուին կենցաղագէտ մարդիկ։ Այս զոյգ մը բառերը մեծ նշանակութիւն մը չունին, բայց կը համապատասխանեն ընդհանրապէս ընդունուած սովորութեան մը։ Ձի բաւեր սահմանել զանոնք. կը բաւէ դանազանել. Ուրեմն մէկ կողմ պիտի թողունք իբրեւ թէ գոյութիւն չունենային, այն մակդիրը՝ որոնց այժմ այնչափ լաւ կը պատշաճի [illegible] մակդիրը։ Այսպիսիներուն՝ մարդկութեան պատճառած տեսակ մը վնասը պիտի հարկադրէր զմեզ, եթէ ուզէինք տեղ մը վերապահել անոր, նախ ուսումնասիրել Ձինաւթներն ու կապիկները։

Եթէ չափահասը չէ համապատասխանած մանկական պատրանքներուս, ինծի կը թուի թէ երիտասարդն ալ դուն ուրեք կը կատարէ այն պայմանները՝ որոնցմով փափաքելի էր ինծի որ մտնէր աշխարհի մէջ։ Նախապատրաստուած չէ ո՛չ ընտանեկան կեանքի, ոչ ալ ընկերական կեանքի։ Վարժարանը (collége) առնուած է քիչ մը — կարելի եղածին չափ քիչ — ուսում բայց բնաւ փորձուած չէ, բնաւ ուղղուած չէ բան մըընել ի նպաստ անոր դաստիարակութեան։ Արդարեւ ուսուցիչներէն ոմանք, մտքերու այս գործատան մէջ հեղինակօրէն կը խօսին հոգիի վրայ, ապագայի վրայ ու կեանքի մեծ պարտականութիւններուն վրայ, բայց անոնց այս դասերը, որոնք չափազանց հազուադէպ են միշտ, գրեթէ անլսելի կը մնան իբրեւ ձայն բարբառոյ յանապատի։

Չար ունակութիւններ, որոնք կ'ըստացուին դժնդակ ու ձախող հետեւանքներու կողմէ, գրեթէ միշտ բեղմնաւոր եղող դասընկերութեան մը յարաբերութեան մէջ. ճշմարիտ ոյժին էութեան մասին կազմուած թիւր գաղափարներ։

(Շարունակելի)

(*) Տես «Նամականի առ Օրիորդս» Թրգմ. Օր. Նազենիկ Պոլլեան, Արեւելք, Դ. էջ Թ. 4657—4737։